

**Lesnické stavovské organizace
Česká jednota lesnická
a
Česká lesnická společnost
a
občanské sdružení
Národní lesnický komitét**

**VII. SNĚM
LESNÍKŮ ČESKÉ REPUBLIKY**

**ZÁKLADNÍ PROBLÉMY LESNICTVÍ
V ROCE VSTUPU DO EU**

SBORNÍK REFERÁTŮ

12. října 2004

Konferenční centrum SILVIA

Hradec Králové

Odborní garanti: *Ing. Jan Svoboda - předseda České jednoty lesnické,
Ing. Štěpán Kalina - předseda České lesnické společnosti
Ing. Vladimír Krečmer, CSc. - Národní lesnický komitét*

Organizační garanti: *Ing. Pavel Kyzlík
tajemník České lesnické společnosti
Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1
tel.: 221 082 384, fax: 222 222 155,
mobil: 603 163 409, e-mail: cesles@cesles.cz*

*Mgr. Iva Kubátová
Česká lesnická společnost
Novotného lávka 5, 116 68 Praha 1
tel.: 221082 384, fax: 222 222 155
mobil: 732 549 727, e-mail: cesles@cesles.cz*

Poslání sněmu: *Uspořádáním VII. sněmu navazují lesnické organizace na předcházející
Sněmy lesníků ČR. Pokračování ve vrcholných shromážděních pracovníků
této významné profese a pracovníků veřejné správy k základním lesnickým
otázkám je v letošním roce zaměřeno na základní problémy lesnictví
v současné době.*

*Vydala Česká lesnická společnost
v nakladatelství a vydavatelství
Lesnická práce, s.r.o.
Kostelec nad Černými lesy*

Publikace neprošla jazykovou úpravou

© Česká lesnická společnost, 2004

© Lesnická práce, s.r.o., 2004

ISBN 80-02-01606-8

OBSAH

I. blok: Lesnická politika a legislativa

(OG: Ing. Vl. Krečmer, NLK)

Ing. Vladimír Krečmer, CSc., Národní lesnický komitét, Praha:

Poslání lesů v Evropě

Prof. Ing. Josef Gross, CSc., ČZU Praha, Fakulta lesnická a environmentální

Vize lesnické legislativy po roce 2004

Ing. Josef Vovesný, K. Schwarzenberg, Lesní správa Orlik

Lesnická politika, Natura 2000

II. blok: Využití ekonomického potenciálu lesa

(OG: Ing. V. Kupčák, MZLU Brno, LDF)

Ing. V. Kupčák, MZLU Brno, Lesnická a dřevařská fakulta

Využití ekonomického potenciálu lesa

Ing. Jiří Kořínek, ČAPLH, Praha

Zvyšování spotřeby dřeva na vnitřním trhu (není ve sborníku)

Ing. Josef Dejnožka, Hradecká lesní a dřevařská společnost, a.s., Hradec Králové

Ceny dříví v evropské souvislosti (i štěpka)

III. blok: OLH a státní správa lesů v ČR ve srovnání s okolní vyspělou Evropou

(OG: Ing. Petr Bureš, KÚ Vysočina, Jihlava)

Ing. Petr Bureš, KÚ Vysočina, Jihlava

OLH a státní správa lesů v ČR ve srovnání s vyspělou Evropou

ÚVOD

VII. sněm chce předložit veřejnosti k diskusi stěžejní problémy soudobého lesnictví v oblasti lesní politiky ve vazbě s politikou environmentální, v oblasti legislativy i oblasti lesnické ekonomiky.

Navazujeme tím na vývoj v námi lesnický blízké Evropě, který probíhá (dříve bez naší větší pozornosti) už od poloviny minulého století a vedl v těchto zemích k zásadním změnám politiky a legislativy od šedesátých let.

Jde o 2 okruhy principiálních problémů lesnictví dnešní doby:

- vyrovnat se s otázkami globalizace v oblasti produkce tržních statků
- vyřešit funkční integraci lesního hospodářství jakožto oboru, jak výroby tržních statků (ekologicky příznivé tržní suroviny), tak i přiměřených služeb lesního hospodářství, zejména v ochraně kulturní krajiny před vodním živlem, v ochraně vodních zdrojů, v rekreaci obyvatelstva v lesním prostředí a v ochraně přírody.

K těmto otázkám budou předneseny základní podněty pro diskusi, které nás dále přiblíží Evropě.

František Friess

POSLÁNÍ LESŮ V EVROPĚ

Vladimír Krečmer

Lesnictví ve světě prodělává už mnoho desetiletí jednu ze svých historických přeměn. Je jako vždy způsobena rozvojem lidské společnosti – nyní euroamerické civilizace. Z tohoto rozvoje vyplývají zesílené nebo nové požadavky společnosti na lesy. Snad stačí dnes připomenout pojem „Natura 2000“, abychom už nemuseli dokládat jejich sílu! Kdysi na rozhraní starověku a středověku byl les pro lidi spíše nepřitelem – lesnatost Evropy v našich šířkách byla vysoká a lidstvu se tehdy začala nedostávat zemědělská půda. Proto např. v době karolinské byly vydávány královské dekrety, zakazující obnovu lesa pod přísnými tresty. Proto se tehdy snížila lesnatost jejich země během jednoho století z 90 na 60 %. Ještě ve 13. století představovaly lesy prostory, kde zájem budila jen zvěř. Dekrety francouzských králů z té doby, nadepisované „o vodách a lesích“, neměly ještě nic společného se znalostí vazeb lesů a vody v krajině – byly to dekrety o prodeji pustin, jejichž užitek spočíval v bohatství zvěře v lesích a ryb ve vodách.

S rozvojem civilizace a se stoupající potřebou dřeva jako stavební i energetické suroviny se lesy někdy od 14. století postupně stávají především zdrojem dřeva a toto jejich poslání trvá dodnes. Lesnická věda zařídila, aby se lesy v Evropě nám blízké přírodními a sociálními poměry, přeměněné v době feudální spíše na porostliny, staly přírodním obnovitelným zdrojem trvale udržitelných výnosů. Čistě tržní přístup k němu či lidská chamtivost na některých místech pak nechtě přinesly důkazy o tom, že lesy v kulturní krajině, která je domovem člověka a jeho životním prostředím, nejsou jen zdrojem tržních statků. Mají také nepochybný, závažný vliv na krajinné prostředí. Jedním z nejpřesvědčivějších dokladů byla katastrofa regionů v jihovýchodní Francii, kde došlo po Velké francouzské revoluci k vytěžení lesů Přímořských Alp a shodou okolností ke klimatickému výkyvu. Důsledkem byly obrovské povodňové a erozní škody, které ty kraje ožebračily a vylydnilly. Byl to podnět k tomu, aby v Evropě v hloubi XIX. století vznikla nejen první lesnická služba - hrazení bystřin, nýbrž i novodobé lesní zákony, jeden za druhým. Jejich hlavní smysl spočíval v tom, aby byla uchována trvalost existence lesů v krajině. Tím byla do jisté míry zajištěna i trvalost základní environmentální účinnosti lesů v tomto geopolitickém prostoru – homeostatická funkce či integrální ekologická funkce lesa v krajině. Jak víte, takový zákon přijala rakouská monarchie v polovině XIX. století a v jeho poslední čtvrtině Rakousko-Uhersko i službu hrazení bystřin.

Byla to hrdost lesnictva moci publiku předkládat veřejně prospěšné účinky lesů, zejména co se týkalo tehdy podnebí (vlivu lesa na srážky) a vodního hospodářství (vodnosti toků a protipovodňové a protierozní ochrany). Z vlastní lesnické iniciativy se prosazovala i ochrana přírody. V XIX. století vyvolávaly tyto funkce lesa mimořádnou pozornost i v médiích, a to občas – např. tzv. „lesní a vodní otázka“ - v nemenší intenzitě než dnes otázky ekologické. Lesnictvo si bylo vědomo, že jimi získává pozornost a podporu veřejnosti, národohospodářů i politiků. Česká historie zná i jednu lidskou oběť „lesní a vodní otázky“ – lesnického vědce dr. Emanuela Purkyně, uštvaného v poslední čtvrtině XIX. století za jeho odborné názory o přehnaných očekáváních v oboru srážkotvorné funkce lesů.

Vývoj civilizace od té doby postupoval zrychlujícím se tempem a tak se v rozvinutých zemích začalo po I. světové válce ukazovat, že samovolné environmentální a sociální užítky, které lesy poskytují jako svou sobě vlastní beznákladovou službu, veřejnému zájmu na některých místech už nedostačují. První případy jasné potřeby vkladů práce a finančních prostředků do služeb lesního hospodářství byly zaznamenávány od 30. let v zemi hospodářsky nejrozvinutější - v U.S.A., a to v oboru funkcí rekreačních: život v městském prostředí i jeho styl si žádaly kompenzaci v přírodě a lesy se otevřely lidem v masách díky masové výrobě automobilů. Počty návštěvníků lesů, využívajících jejich příznivé prostředí, rostly od milionů k desítkám milionů ročně do té míry, že bylo prostě nezbytné něco konkrétního dělat k lepšímu využití lesního prostředí,

k jeho uchování a konec konců i k ochraně lesa samého. Vznikla tak první řízená mimoprodukční funkce lesního hospodářství.

Dovolte zůstat ještě za mořem. Ve Spojených státech amerických zjistili s určitým zpožděním vůči Evropě a s určitými rozpaky, že lačný trh, moderní technika a jí umožňovaná masová produkce tržních statků (v daném případě dřeva) dokáže zdevastovat i zdánlivě nekonečné bohatství tamních lesů. Koncem XIX. století proto americký Kongres přijal zákon o založení státních lesů (zákon ze 4.června 1897, National Forests). Smysl jejich existence byl pak pozoruhodně definován v zákonu z 1. února 1905 jako služba *zájmům všeho lidu a nikoliv zisku jednotlivců či organizací*¹⁾. Už tehdy byly určeny hlavní obory péče o státní lesy. Šlo o ochranu povodí (tedy krajinného prostředí), ochranu půdy a přírody, uváděna byla rekreace i produkce tržních statků včetně lovu zvěře.

V Evropě nám blízké byla výměra disponibilního lesního fondu omezená a proto se lesnická věda vynasnažila náležitě zpracovat zařízení lesů k trvalému, vyrovnanému a optimálně možnému výnosu z lesních majetků. Až do poloviny XX. století byla soukromým i veřejným zájmům plně vyhovující jediná hospodářská funkce lesů – produkce tržních statků, a to shodně u všech druhů vlastnictví lesa. Tzv. “ostatní“ funkce lesa vznikaly samovolně: jako sdružený efekt produkce dřeva v lesích dřevoprodukčně využívaných, jako důsledek prosté existence lesů, kde o produkci dřeva nešlo. Lesní hospodářství bylo ve své hospodářské struktuře čistě výrobním odvětvím národního hospodářství. Jedinou výjimkou byla v některých zemích podle francouzského vzoru služba hrazení bystřin (u nás později a výstižněji nazvaná službou lesotechnických meliorací s hrazením bystřin).

Prudký rozvoj společnosti v Evropě po II. světové válce však nastolil nové problémy, objevily se nové výzvy pro lesnictví. Urbanizace i životní styl či úroveň milionů lidí podmínily zesílené či nové požadavky na lesy a lesnictví v oblasti environmentální i sociální. Byly to:

- obrovský nárůst využívání lesního prostředí k rekreaci obyvatelstva měst a průmyslových aglomerací,
- velká potřeba vody upravitelné z hledisek hygieny i ekonomiky na nezávadnou vodu pitnou při kriticky narůstajícím znečištění vod a půd, oblastně též nutnost využívat jako zdroje pitné vody vodu povrchovou,
- rostoucí citlivost moderní kulturní krajiny vůči vodě jako ničivému živlu,
- stoupající porozumění pro přírodu samu a její ochranu s rozvojem přírodních věd a ekologického nadšení.

Tak došlo k velkým tlakům na lesní hospodářství, na vlastníky a správce lesů. Veřejný zájem potřeboval vklady práce a kapitálu do lesů k údržbě, posílení ba i k vyvolávání efektů v oboru služeb. Efekty však neprocházely trhem. Mají totiž charakter veřejných statků: jsou všem dostupné a nelze nikoho z jejich užívání vylučovat. Po případě by jejich tržní využívání bylo velmi obtížné a neekonomické, takže efekty zůstávaly veřejnými statky, v tomto případě statky nepravými. Lesnictvo si také uvědomovalo, že samo musí vycházet vstříc požadavkům veřejného zájmu, chce-li získávat jemu nezbytnou podporu od veřejnosti, ekonomů, politiků. Tedy nečekat až na to, k čemu bude donuceno.

Nově se utvářející poslání lesů s trvajícím produkcí tržních statků při rozvoji lesnických služeb, prakticky nová historická etapa lesnictví, přinesla své výzvy a lesnictvo části Evropy se jich chopilo. Od 50. let minulého století se rozběhly velké diskuse na západ od naší tehdy železné opony. Přes nespornou obecnou konservativnost lesnického myšlení, jak to konstatovali přední lesničí politici, byly třibeny nové ideje v poslání lesů a pochopitelně i lesnictví. Týkaly se:

- postavení jednotlivých druhů vlastnictví lesa a jejich diferenciací ve vazbě na nové poslání lesů,
- včlenění (internalizace) veřejně prospěšných environmentálních a sociálních funkcí lesa a tedy plánovitých lesnických služeb do ekonomického systému doposud jen výrobního odvětví lesního hospodářství (jeho funkční integrace),
- změn lesnické politiky ve vazbě s politikou environmentální a úprav právních nástrojů (lesnické legislativy) z toho vyplývajících,
- způsobu práce kompetentních státních správních orgánů s různými druhy vlastníků a správců lesa tak, aby byl nejen zajištěn dozor nad dodržováním právních norem v nakládání s lesy, ale mohly být vytvářeny také podmínky pro podporu veřejných zájmů na lesích osvětou, poradenstvím, otevíráním přístupů k potřebnému (zejména společenskému režijnímu) kapitálu i technickou pomocí.

¹⁾ „... all land is to be devoted to its most productive use for the permanent good of the whole people and not for the temporary benefit of individuals or companies“.

Nechci tvrdit, že se všechno podařilo ideálně. V každém případě však živé veřejné lesnické diskuse od konce 50. let vyústily během 60. let v zásadní změny lesnické legislativy (např. Francie, Německo, Švýcarsko, Rakousko). Smyslem těchto změn bylo umožnit, aby se lesnické podnikání mohlo nadále zabývat produkcí tržních statků bez nadměrného státního dirigismu a mohlo se rozšířit o veřejně prospěšné lesnické služby v oblasti sociální a environmentální, aniž by byla narušena vlastnická práva, nedocházelo k požadavkům blízkým v ekonomických důsledcích vyvlastnění. Součástí takových změn byla také intenzivní práce v oboru public relations, a to nejen v Evropě, ale také v Severní Americe. Jen tak i tam lesnictvo docílilo v politicky velmi liberálním prostředí pochopení pro nové poslání lesů proti silnému odporu zejména dřevařských podniků. Dřevařské firmy, např. mamutí podnik Weyerhäuser, argumentovaly před lety přesně tak, jak jsme tomu i u nás svědky: ony přece dodržují principy trvalé existence lesů a tím v dostatečné míře zajišťují také samovolné environmentální a sociální účinky, které plně a bez nákladů pokrývají veřejnou potřebu. Neuspěly. V U.S.A. byl 17. srpna 1974 schválen v Kongresu dokonce zákon o plánování lesních a dalších obnovitelných zdrojů včetně pravidelné inventarizace².

V souvislosti se změnou poslání lesů došlo v našem evropském sousedství také k velmi významné diferenciaci poslání lesů podle druhu jejich vlastnictví. Bylo vzato nejen na vědomí, že lesnictví nyní spočívá na třech sloupech – produkčním, sociálním a ekologickém. V souladu s právními poměry se upravil vztah různých druhů vlastnictví lesa k těmto nosným sloupům. U soukromého vlastnictví se poměry ve vztazích k veřejným zájmům na lesích nezměnily: základní hospodářskou funkcí lesa zůstala tržní produkce a hlediska sociálních a environmentálních (tedy mimoprodukčních) funkcí setrvala u samovolnosti těchto efektů. Pokud by veřejný zájem žádal jejich aktivní údržbu, posilování či dokonce nové utváření (tedy vznik řízených mimoprodukčních funkcí lesa, vyžadujících vklady práce a kapitálu), mají být soukromí vlastníci orgány státní správy uvědomováni (osvěta), instruováni (poradenství) a samozřejmě podle ekonomických možností také podněcováni k mimoprodukčním aktivitám tak, aby potřebné lesnické služby byly pro ně zajímavé jako rozšíření hospodářského využívání jejich lesního majetku (ukazování cest ke zdrojům kapitálu, technická pomoc).

Pro veřejné vlastnictví lesa (lesy státní, komunální, společenstevní) byl smysl jejich existence v evropské demokratické společnosti s tržním systémem stanoven prioritou zabezpečování veřejných zájmů na lesích v lesnickém podnikání. Nešlo o oslabování či potlačování produkční funkce lesa. Výzkum v celém světě totiž konec konců doložil, že obhospodařování lesů k produkci dřeva je v naprosté většině případů také prospěšné jejich funkčnosti pro kulturní krajinu, a to včetně těžby a obnovy lesa na holé seči vhodných rozměrů. Představy o tom, že jen přírodní les či starý les od obzoru k obzoru je funkčně vždy ideální, patří převážně do ekologického módního snáře za předpokladu, že životní prostředí kulturní krajiny a tedy potřeby člověka nepokládáme za jev už přežilý, dožívající v archaických představách.

Zásadní změny v lesnické politice Evropanů a její úzké souvislosti s politikou environmentální velmi dobře charakterizuje stanovisko Ústavního soudu SRN z 31. května 1990. Stojí znovu za citaci: „*Lesnická politika spolkové vlády je méně zaměřena k péči o trh, slouží především k uchování lesa jako ekologického vyrovnávacího prostoru pro podnebí, vzduch a vodu, pro živočišstvo a rostlinstvo právě tak jako pro zotavení obyvatelstva. Vedle hospodářského užitku přistupuje na stejné úrovni důležitosti jeho význam pro prostředí. Obhospodařování společenstevních a státních lesů, které zabírají ve SRN 58% lesní plochy, slouží funkcím lesů v krajinném prostředí a rekreaci, nikoli zajišťování odbytu a zhodnocování lesnických výrobků. Státní lesnická politika na rozdíl od politiky zemědělské podporuje méně podniky a možnosti odbytu jejich výrobků, avšak mnohem více výkonnost přírodního prostředí*“.

V důsledku nových podmínek pro poslání lesů se jim v Evropě také přizpůsobila práce orgánů státní správy, kompetentních pro lesy. Původně šlo, jak to u nás fungovalo již od dob c.k. monarchie, o práci dozorovou, v klasickém označení (bez pejorativního významu) lesopolicejní. V 90. letech jsem se těmito otázkami zabýval při cestách lesnickou Evropou. Zjistil jsem, že 90-95 % pracovní náplně těchto orgánů státní správy zabírá osvěta, poradenství a iniciace vlastníků a správců lesa k aktivitám ve veřejném zájmu s otevíráním přístupu k potřebnému kapitálu jak ze zdrojů veřejných, tedy ke společenskému režijnímu kapitálu všeho druhu (z rozpočtů státu, regionů, obcí) i ze zdrojů soukromých, majících zájem o konkrétní služby lesního hospodářství.

Je tedy možno shrnout, že v nám lesnicky blízké Evropě došlo k uznání lesnických služeb (služeb lesa a služeb lesního hospodářství) za složku hospodaření v lesích, rovnocennou aktivitám produkčním. A proto v určité míře ke včlenění (internalizaci) lesnických služeb do ekonomického systému lesnického odvětví,

² Forest and Rangeland Renewable Resources Planning Act of 1974.

původně strukturovaného čistě výrobně. V různé míře a různým způsobem podle právních, sociálních a kulturních poměrů jednotlivých zemí.

Pokládám za užitečné upozornit, že naše bývalá hranice dvou politických světů byla výrazným rozhraním i pro evropské lesnictvo. Na západ od ní proběhly zmíněné velké diskuse lesnictva už před dvěma generacemi, nastaly velké změny lesnické politiky podle toho, co společnost od lesů požaduje. Posléze došlo i na odpovídající změny legislativy. U nás trval klasický stav, navíc v podmínkách naprostého dirigismu státu jako jedině oprávněného hospodařit s lesy. V lesnickém výzkumu se měnily poměry teprve v 70. letech, avšak návazných kroků v praxi bylo jen velice málo. Nebylo totiž politické vůle k tomu nejpodstatnějšímu - k přeměně lesního hospodářství z oboru výrobního v obor takový, kde v jeho hospodářské struktuře jsou na stejné významové úrovni lesní výroba a lesnické služby. Jen to umožňuje realizaci víceúčelovosti, polyfunkčnosti či funkční integraci v lesním hospodářství.

Důkazem může být u nás první vlaštovka víceúčelového obhospodařování lesů, a to instrukce Ministerstva lesního a vodního hospodářství ČSR č. 13 z roku 1982 k hospodaření na lesních pozemcích v ochranných pásmech vodních zdrojů – dokonce obecně závazný podzákoný právní předpis³. Nemohl se v praxi nikdy rozvinout: tehdy vedoucí lesnický ekonom výstižně konstatoval, že lesní závod, který by se obecně závazným předpisem řídil, velmi špatně by dopadl po stránce ekonomické. Služby se prostě nehodily ekonomickému systému výrobního odvětví a nikomu takový paradox, jakým je obecně závazný předpis, který nelze dobře respektovat, vlastně nevalil. To je jeden z našich rozdílů oproti Evropě. Ostatně osud služby LTM-HB je k tomu další ilustrací velmi výmluvnou.

Závěr

Lesnictví se nachází v celém světě v historickém přerodu z odvětví čistě výrobního s pozoruhodnými samovolnými účinky lesa na krajinné prostředí a sociální aspekty lidské společnosti (službami lesa) na odvětví funkčně integrované – to je odvětví s rovnocennými složkami lesní výroby a služeb lesního hospodářství. Po desetiletí jsme u nás tuto skutečnost nebrali vážně na vědomí. V Evropě na západ od našich hranic takový proces pokročil od veřejných diskusí lesnictva přes změny lesnické politiky ve vazbě s politikou environmentální až k závažným změnám lesního zákonodárství už v 60. letech XX. století.

Lesnictví se tam vynasnažilo uspokojovat s vlastní iniciativou zájem veřejnosti zejména v oblasti rekreačního využívání lesního prostředí, ochrany vodárenských zdrojů, přiměřené ochrany vodního režimu kulturní krajiny i jí samé před vodním živlem a erozí. Lépe se pak potýká i s tvrdě nastolovanými problémy co se týká ochrany přírody. A to tak, aby nebyla porušovaná vlastnická práva především soukromých vlastníků lesa a náklady na environmentální či sociální efekty, které vznikají lesnickými, trhem neprocházejícími aktivitami, byly hrazeny tím, kdo je požaduje.

V souvislosti s uvedenými změnami v poslání lesů došlo k diferenciaci poslání podle druhů vlastnictví: veřejné lesy mají prioritně zabezpečovat veřejné zájmy na lesích jako smysl své existence v demokratické společnosti s tržním hospodářským systémem, vlastníci lesů soukromých jsou iniciováni tak, aby jejich nepovinné mimoprodukční aktivity byly i pro ně přínosné jako rozšířené hospodářské využívání jejich lesního majetku.

Lesnictví vynakládá mnoho úsilí v oboru public relations nejen v Evropě, ale i v Severní Americe tak, aby získávalo pochopení a podporu veřejnosti, ekonomů i politiků pro své specifické potřeby. Nabízí-li vedle produkce ekologicky výhodné dřevní suroviny také užitečné, veřejně prospěšné a zájmu veřejnosti se těšící služby, je to výhodnější než být stavěno před požadavky bez tradice a zkušeností v oboru služeb.

Měli bychom se spojit se zbytkem nám podobné Evropy v úsilí o postoje veřejnosti. Studovali jsme názor IUCN v záležitosti šumavských horských lesů. Slýcháme a čteme v našich médiích o zaostalosti lesnictva a jeho nevyčísitelném fachidiotismu, jak to nedávno pro nás zavedl PhDr. Vladimír Just, teatrolog zabývající se publicisticky ekologismem a lesy. Poznali jsme i mínění hnutí Duha, že se na tisícovky hektarů devastovaných lesů v horách máme jen dívat a sledovat, co se s nimi děje, jak to převzal i resort MŽP ČR. Taková situace dokonce bez náležité odezvy z lesnické strany může přivodit lesnictví, lesnictvu i kulturní krajinně škody, jejichž dosah zatím spíše nedoceňujeme. V tomto zápase o postavení lesnictví jsme lesnické Evropě blízcí.

Autor: Ing. Vladimír Krečmer, CSc - předseda Národního lesnického komitétu, 160 00 Praha 6, Na Loukoti 20

³ Instrukce č. 13 k hospodaření na lesních pozemcích v ochranných pásmech vodních zdrojů, Věstník MLVH ČSR, 1982, částka 14 z 15. července 1982, str. 3-6. V platnost vstoupila 1. září 1982. Se změnou právních poměrů po převratu roku 1989 ztratila závaznost jako podzákoný předpis a zmizela z obzoru vůbec.

VIZE LESNICKÉ LEGISLATIVY PO ROCE 2004

Josef Gross

Lesnická legislativa má již velmi dlouhé trvání. Jako základ této legislativy je možno považovat první lesnické řády upravující hospodaření v lesích (za nejstarší je považován Chebský lesní řád z roku 1379) a pokračovat až po první zákonné ustanovení v roce 1852. Od prvního lesního zákona jich máme již celou řadu.

Jeden z posledních řádů byl řád z roku 1754, který obsahoval značné omezení vlastníků lesa v nakládání s lesem, měl předpisy o způsobu těžeb, obsahoval ustanovení o ochraně a pěstování lesa a stanovoval velmi přísné tresty jak peněžní, tak i trestní sazby za jeho nedodržování. Teprve po odstranění poddanství byl za vydatného přispění lesníků vypracován na svoji dobu moderní lesní zákon (ř.z. 252/1852), který s řadou dodatků a úprav platil v našich zemích až do roku 1960 tedy 108 let. V průběhu let byl postupně rozšiřován a upravován na nové státoprávní uspořádání (vznik ČSR) a podle potřeb lesního hospodaření.

Jedním z legislativních opatření k záruce dobrého hospodaření v lesích byla i státní zkouška pro odborné lesní hospodáře. Státní zkouška pro odborné lesní hospodáře byla předepsána již v roce 1850. Tuto zkoušku nutnou pro výkon funkcí lesního hospodáře předepisoval lesní zákon z roku 1852 v paragrafu § 22. Přesný průběh zkoušky je v nařízení č. 30 z roku 1903. Z malými změnami zkoušky probíhaly až do roku 1971, kdy byly zrušeny. Ani nový lesní zákon z roku 1995 nestanovil potřebu tyto zkoušky vykonávat. Licence odborného lesního hospodáře jsou v současnosti vydávány pouze na základě absolvování lesnické školy a praxe bez jakéhokoliv dalšího ověření, zda žadatel je schopen vést po odborné stránce lesní hospodářství úspěšně.

Velký význam byl kladen v prvních zákonech na hospodaření s vodou, respektive hrazení bystřin. Byl vydán zvláštní zákon, který doplňoval lesní zákon v tomto směru – zákon 117 z 30.6.1884 „O opatřeních k neškodnému svádění horských vod“.

V roce 1960 byl vydán nový lesní zákon 166 z 17.11.1960 Sb. na který navazoval zákon č. 61 26.10.1977 Sb. včetně navazujících předpisů. Těmito zákony bylo prakticky zrušeno soukromé vlastnictví lesů a většina lesů se dostala do rukou státu. Druhou formou vlastnictví v podstatně menším rozsahu byly družstevní vlastnictví – JZD. Hospodaření v lesích bylo zcela podřízeno potřebám průmyslu bez ohledu na stav lesů a plnění celospolečenských funkcí lesa. Většina lesníků si pamatuje na přesný rozpis sortimentů např. kulatiny pro jednotlivé pilařské závody nebo povinnou dodávku borových sloupů a sloupoviny.

Vývoj legislativy ve formě lesních zákonů vedl neustále k většímu zásahu státu do hospodaření vlastníků a určoval vlastníků způsob hospodaření bez ohledu na velikost jejich majetku. Takže nyní v současné době máme jeden z nejpřísnějších lesních zákonů v celé Evropě a tím i na celém světě. Dnešním lesním zákonem je vynucováno na vlastnících dodržování zásad trvale udržitelné hospodaření (mám na mysli plnění ostatních funkcí lesa i za cenu snížení jejich hospodářských výsledků) bez jakékoliv trvale zajištěné odpovídající náhrady nebo příspěvku na toto hospodaření.

Je proto nutné provést některé legislativní změny, které odstraní poručnickování státu a ponechají větší volnost, ale i odpovědnost na vlastnících lesa, nebo přesněji na jejich odborných hospodářích. Tím nechci propagovat změnu hospodaření v lesích, ale naopak toto hospodaření přizpůsobit podmínkám ve kterých se les nachází a nikoliv obecně stanoveným způsobům, které v mnoha případech velmi obtížně tyto požadavky splňují a nevyužívají místní potenciál.

Změnit obecný názor na les s tím, že na úrovni produkčních funkcí jsou i ostatní funkce, jejich rozvoj je nutno podporovat. Současný úkol lesnické legislativy je zajistit jejich plnění státní dotací nebo podporou. Plnění všech funkcí bez upřednostňování některé z nich mají mít za povinnost ministerstva, která mají vztah k lesnímu hospodářství – zemědělství, životního prostředí, průmyslu, školství, místního rozvoje. Za neplnění nebo omezování kterékoliv funkce nesou tato ministerstva odpovědnost a měla by být finanční i trestní.

Nový lesní zákon nerespektuje v restitucích vydané majetky podle jejich velikosti nebo významu a zrovnoprávnil všechny formy vlastnictví – soukromé - fyzické osoby, obecní (komunální), státní, církevní (restituce církevních lesů není dosud vyřešena ale vzhledem k tomu, že se jedná o politická rozhodnutí je

řešení v kompetenci vlády), družstevní (lesní družstva). Zároveň požadavky na hospodaření v lesích stanovil na stejné úrovni.

Zrovnoprávnění požadavků společnosti na všechny lesy je nutno v budoucnosti pozměnit. Je vhodné rozlišovat požadavky na státní lesy (spravované státními podniky Lesy České republiky, Vojenské lesy a statky, Národní parky), které mohou v plném rozsahu plnit zadání společnosti zejména na ostatní funkce lesa bez nutnosti hradit dotacemi (příspěvky) případné zhoršení ekonomických ukazatelů v důsledku plnění těchto funkcí. Obdobná situace je v případě komunálních lesů, které mohou rovněž bez nutnosti náhrad plnit všechny funkce lesa. Jiná situace je v případě soukromého vlastnictví. Zde je vhodné rozlišovat velikost majetků do 50 ha (případně 100 ha) a nad 50 ha výměry lesa. U větších majetků je možno požadovat plnění všech funkcí lesa za předpokladu že vzniklé ekonomické újmy budou povinně uhrazeny formou náhrad, příspěvků nebo dotací. Hospodaření majetků menších než 50 ha není nutné řídit podrobně předpisy nebo plány, ale ponechat hospodaření na vlastníkovvi přesněji na jeho kvalitním a kvalifikovaném odborném lesním hospodáři a pokud splňuje celospolečenské požadavky rovněž mu uhradit ekonomické újmy.

Rozsah vlastnictví jednotlivých forem je v následující tabulce. Z tabulky vyplývá význam jednotlivých vlastníků lesa pro plnění všech funkcí lesa např. malý vlastník (fyzická osoba s vlastnictvím lesa cca 2 ha) je postaven na úroveň např. LČR.

Vlastnické vztahy k lesnímu majetku k 1. 1. 2003

Druh vlastnictví	Počet	Výměra	Průměr ha/vlastník
		tis. ha	
Fyzické osoby	137260	418	3,04
z toho do 100 ha	136843	235	1,72
nad 100 ha	417	183	438,84
Obce	4630	384	82,94
Lesní družstva	12	24	2000
VLS	1	127	
Národní parky	4	90	
Vysoké školy	2	16	
Kancelář pres.republ.	1	6	
LČR	1	1565	
C e l k e m		2630	

Jednotlivé návrhy na některé změny uvádím v následujícím textu:

Kategorizace lesů je základní rozdělení sloužící k rozdělení lesů podle převažujících funkcí a částečně sloužící i pro možnost snížení nebo prominutí daní. Domnívám se, že je potřeba rozšířit typy kategorií o řadu dalších podle plnění veřejných požadavků a zároveň tak umožnit jejich využití k dotacím pro plnění těchto ostatních funkcí – např. imisní lesy podle pásem, hospodářské lesy bez výnosu, lesy ve vodohospodářských pásmech atd. Tímto rozdělením by se možnost dotací stala přehlednější zejména pro plnění mimoprodukčních funkcí. Zároveň podle kategorií (v jejich podstatně rozšířeném počtu) určovat daňové zatížení, jejich snížení nebo osvobození od daní.

Oblastní plány rozvoje (OPR) v budoucnosti by se jejich význam měl výrazně zvýšit a částečně převzít funkci lesních hospodářských plánů. Jejich platnost na dobu 20 let je dostačující avšak bude nutno je doplnit:

- Plánovací ukazatele - podklad pro rozhodnutí o velikosti úkolů na decennium
- Zahrnout hrazení bystřin a meliorace – zahrnout zátopové oblasti nebo možnosti poldrů – v mapovém provedení, dopady na krajinu mimo les atd.
- Dopravní průzkum
- Myslivecký průzkum
- Zkonstruovat mapy dotačních nároků pro celospolečenské funkce
- Podle vzniklé situace doplňovat další vrstvy

Úkoly **hospodářské úpravy lesů** částečně změnit a rozšířit:

- Převzít od státní správy schvalování zpracovaných lesních hospodářských plánů
- Zpracovávat inventarizaci lesů – již se v současnosti provádí
- Zajišťovat metodiku zpracování LHP a OLH
- Analyzovat data lesního hospodářství včetně inventarizací a uveřejňovat jejich vývoj a prognózy
- Zpracovávat pro státní organizace (LČR, VLS, Národní parky - Np) LHP
- Zpracovávat rozšířené OPR

Lesní hospodářské plány (LHP)

- Vypracovávat povinně v současném rozsahu státním lesům (LČR, VLS, Np) a komunálním lesům
- Minimální velikost pro vypracování LHP zvýšit na 100 – 200 ha
- Ostatním vlastníkům rozsah LHP zpracovávat podle jejich požadavků nebo požadavků odborného lesního hospodáře

Lesní hospodářské osnovy - jsou povinné pro vlastníky lesa do 50 ha. Jde o velikost, ve které může dobré hospodaření zajistit zdatný odborný lesní hospodář (OLH) na základě svých znalostí a požadavků daných oblastními plány rozvoje. Vzniká otázka zda jako dobrá pomůcka pro OLH by nebyl nezávislou organizací zpracován popis porostů a mapová díla.

Státní správa - zde je nutno změnit celkový přístup z udělování sankcí (lesopolitická funkce) na podporu kvalitního hospodaření v lesích. Proto musí poskytovat ve velkém rozsahu poradenskou činnost zejména malým vlastníkům a tak doplňovat tuto činnost, která je jednou z hlavních náplní odborného lesního hospodáře.

- Státní správa zajišťuje ve spolupráci s vlastníky a je odpovědná za rozvoj lesního hospodářství
- Kontroluje činnost odborných lesních hospodářů ve vztahu k vlastníkům lesa a kvalitě hospodaření
- Zvýšit odpovědnost státní správy za poškozování lesů nesprávným hospodařením (at' při nedodržování zákona nebo při trestních činech – krádeže apod.)
- Je nutno u jejich pracovníků zvýšit požadavky na způsobilost – lesnické vzdělání
- (min. bakalářské, potřebná odborná praxe, zkouška pro odborné lesní hospodáře)

Odborný lesní hospodář (OLH)

- Přejímá od majitele odpovědnost za hospodaření v lesích
- Ve spolupráci s vlastníky zpracovává žádost o dotace nebo příspěvky na hospodaření
- Pomáhá vlastníkovi v řízení lesního hospodářství formou poradenství, provedení některých odborných prací (např. vyznačování výchovných zásahů, těžeb)
- Dohlíží na kvalitu a správnost provádění prací
- Zvyšují se požadavky na jejich způsobilost – lesnické vzdělání min. bakalářské, potřebná odborná praxe, zkouška pro odborné lesní hospodáře

Podpora hospodaření – podporovat hospodaření způsobem trvale udržitelného hospodaření podle požadavků ministerských konferencí na ochranu lesa (Helsinky 1993, Lisabon 1998). Jde zejména o způsoby, které jsou nákladné a snižují celkový efekt hospodaření (např. plánovanou změnu druhové složení ve velkém rozsahu – nikoliv MDZ). Tyto podpory poskytovat pouze fyzickým osobám a nikoliv správcům státního lesa (LČR, VLS, Národní parky). Podporovat náhradami služby např. lesní ochranou službu.

Dotace – změnit smysl dotací – z podpory hospodaření a v některých případech i zlepšování hospodářských výsledků vlastníků změnit na podporu celospolečenských funkcí lesa. Zde využít navrhované mapy funkcí lesa a stanovit k nim výši finančních podpor. Dotace znovu učinit součástí státního rozpočtu s tím, že jejich výše musí být zaručena několik let a jejich vyplácení povinné. Rozhodnou zda státní lesy budou dostávat dotace – asi není nutno - ale tyto dotace i když v menší míře vyplácet obcím. Při souběhu více dotací

nebo podpor vyplácet všechny a ponechat na rozhodnutí vlastníka zda nedá přednost plnění ostatních funkcí lesa před funkcí produkční.

Pod požadavky a v řízení lesního hospodářství podle nového zákona zahrnout všechny lesy nikoliv dělat výjimky typu národní parky, pro které některá ustanovení neplatí ale jsou tvrdě od MŽP u jiných vlastnicích vymáhána včetně vyčíslování vzniklých „škod“ na životním prostředí (např. boj proti kůrovcovým kalami-tám). Rovněž je nutno sjednotit kontrolu hospodaření a nenechávat ji na více institucích, které často ani ne-spolupracují (státní správa, ČIŽP). Tento jeden kontrolní orgán bude mít rovněž odpovědnost za stav lesů v celém rozsahu všech funkcí lesa včetně produkční tak jak to požadují resoluce z Helsinek 1993 a Lisabonu 1998.

Předložené návrhy jsou jistě velký průlom do současného myšlení lesníků i ochránců životního prostředí, ale je nutno sjednotit lesní hospodaření z pohledu požadavků společnosti, lesní hospodaření z pohledu vlastníků a považovat vlastníky lesa za odpovědné při zacházení se svým majetkem.

Autor:

Prof. Ing. Josef Gross, CSc.

ČZU Praha, Fakulta lesnická a environmentální

LESNICKÁ POLITIKA NATURA 2000

Josef Vovesný

*Motto: Vše se kolem nás vyvíjí a mění,
chtít vrátit přírodu zpět je stejně
nesmyslné, jako setrvávat ve
starých chybách*

Stav lesního hospodářství a možnosti jeho rozvoje

Na současné poslání lesů se vyskytují různé, často velmi protichůdné názory. Ve vysoce zalidněné Střední Evropě, ke které naše republika patří, se silně změněnými přírodními i společenskými podmínkami se nelze dívat na funkce lesů jednostranně. „Ekologičtí fundamentalisté“ by rádi viděli všude chráněná území a prvky bez hospodářského využití.

„Průmysloví fundamentalisté“ vidí v lese továrnu na dříví s produkcí levné suroviny především smrku optimálních dimenzí pro zpracování ve velkokapacitních pilách. Jen optimalizace požadavků ekonomických, ekologických i sociálních v konkrétním lese konkrétního vlastníka nebo správce může být z hlediska multifunkčního poslání lesů přijatelná.

Dřevo je obnovitelná, ekologická surovina a tak vyjdeme z toho, že je a bude les dále předmětem hospodářského využívání.

Ve svých úvahách se nebudu dále zabývat lesy drobných vlastníků, které tvoří cca 10 % výměry lesů ČR. Kvalita hospodaření na těchto pozemcích má mnoho specifických problémů, ale nikdy nebude pro vývoj stavu lesů ČR rozhodující. Přístup k těmto vlastníkům z hlediska plánování (ukazatelé, druhová skladba apod.) musí být mnohem liberálnější než dosud. Omezit se jen, a to důsledně, na naplnění základních funkcí (zalesnění a ochrana lesa). To by měla být funkce státní správy včetně poradenství. Dosavadní systém odborné správy je neúčinný.

Předmětem mého příspěvku jsou tedy lesy podléhající povinnosti hospodaření dle lesního hospodářského plánu a to ve třech základních okruzích.

1. Ekonomika lesního hospodářství
2. Služby veřejného zájmu
3. Lesnické zákonodárství a plánování

1. Ekonomika lesního hospodářství

1a. Ekonomické podmínky hospodaření na straně výnosů

Ekonomické podmínky se v lesním hospodářství objektivně zhoršují.

Lesní podniky, jako objekty speciální prvovýroby, nemají zásadní možnosti obměny sortimentu své činnosti. Výnosy za dříví tvoří cca 70 – 100% celkových výnosů lesních podniků. Odběratelé dříví v dominantním postavení diktují ceny a tedy limitují výnosy.

Vedlejší aktivity jako prodej sazenic, stavebních hmot, myslivost apod. mohou přispět k zisku jen parciálně, dominantní jsou jen ojedinele. Tyto aktivity jsou vytlačovány speciálními podniky, neboť jen ty jsou schopny zajišťovat omezující podmínky administrativy, hygieny a bezpečnosti práce, činnosti drahých specialistů, certifikace apod. Totéž platí i pro vedlejší výroby zpracování dříví. Stávající provozy jsou často zastaralé a pořízení nových investic je velmi finančně náročné.

Pokles cen dříví a tedy tržeb v posledních dvou letech utlumil, až zastavil investiční činnost (myšleno pro průměrné podmínky, mezi jednotlivými firmami mohou být značné rozdíly)

1b. Ekonomické podmínky na straně nákladů

Na straně nákladů již nevystačíme s obvyklým klišé zvyšování produktivity práce a tím zvýšení konkurenceschopnosti na trhu v Evropě. Nemůžeme jedním dechem hovořit o soustředění prací (především těžeb) a zároveň horovat pro maloplošné hospodaření přírodě blízké. Když vyjdeme z cílů les. hospodaření (definované v zák. předpisech a nár. lesnickém programu) a já je zásadně nezpochybnuji, nelze z hlediska produktivity práce a výše jednicových nákladů dále očekávat výrazné rezervy.

V pěstební činnosti bude dále dominovat umělá obnova. Podíl přirozené obnovy lesa v republice sotva výrazně přesáhne 20% celkového zalesňování. Zdrojem úspor může být především další regulace stavů zvěře. V honitbách ČR se hospodaří dosud s vysokými stavy zvěře, které limitují způsoby a náklady ochrany lesa a kultur.

Těžební činnost a její produktivita je limitována těžebními podmínkami, porostními poměry z hlediska hmotnosti a koncentrace hmoty. Nové produktivní technologie jsou zde jen procesory a harvestory. Chybí dosud zhodnocení možností nasazení v ČR, proto bych se chtěl k tomu rámcově vyjádřit. Tato technologie je optimální pro rozsáhlé stejnověko porosty především smrku, případně borovice na únosných a rovinných terénech v probírkových porostech cca 30 – 60 let. Jen v těchto typech porostů je i z hlediska nákladů na 1m³ srovnatelná s klasickými technologiemi výroby.

Co brání širšímu uplatnění technologie harvesterů v lesích ČR:

- v porostech do 30 let (první probírky) nevhodné nasazení jak z hlediska technického, tak vysokých nákladů na jednici
- v porostech smíšených s významnou tloušťkovou diferenciací je vysoká finanční náročnost na jednici
- na vodou ovlivněných stanovištích častá nevratná poškození terénu
- v mýtních porostech je překážkou nižší koncentrace dříví na zásah
 - podíl cenných sortimentů
 - potřeba vyzdravování
- neekonomické je nasazení v rozptýlených nahodilých těžbách, jejichž podíl dlouhodobě přesahuje 20% celkových těžeb

Můj hrubý odhad postupného podílu výroby sortimentů harvestory je do 30 – 40% celkových těžeb.

Harvestory přinášejí vyšší produktivitu, hygienu a bezpečnost práce, v našich podmínkách bohužel jen na část výroby. Postupně snad přinesou i nižší náklad na jednici oproti klasickým technologiím (zatím tomu tak až na jednotl. výjimky není)

Hodně diskutovanou otázkou je vnitřní organizace lesních podniků. Zde se zásadně liší přístupy a formy u státního a nestátního sektoru, co se týče rozsahu technického personálu na správě majetku a zjišťování výroby. Myslím, že zásadní redukce již byla u většiny podniků provedena, v některých podnicích se pod tlakem radikálního snížení výnosů aktuálně provádí (nutno přiznat, že u některých opožděně).

Z hlediska dosažení cílů státní lesnické politiky, ekonomické efektivnosti a především realizace investic v oboru prvovýroby a rozvoje venkova je dle mého názoru nejúčinnější, vedle plné zodpovědnosti vlastníků a správců lesů za správu majetků, zajišťování podstatné části operativní činnosti vlastními prac. silami.

Oddělení přímé zodpovědnosti za řízení a operativního rozhodování při zajišťování lesní a související výroby se projevuje v praxi často nepříznivě.

Mám na mysli především řešení kalamitních situací, kontrolu nad klíčovými činnostmi jako je produkce sadeb. materiálu, odbyt dříví včetně cenové politiky, myslivost z hlediska regulace stavů zvěře apod.

Tento rozpor nevyřeší žádná administrativní opatření.

Myslím, že 15 let hospodaření v nových společenských a politických podmínkách je dostatečně dlouhá doba pro zásadní vyhodnocení současného stavu. Toto vyhodnocení je potřebné strukturovat nejen z hlediska údajů hosp. výsledků podniků, ale i z hlediska dosažení cílů a tedy aktuálního stavu lesa včetně infrastruktury (inventarizace lesů k tomu dává řadu poznatků).

Středoevropské lesnictví se svými podmínkami (nižší srážky, variabilita terénu, maloplošné hospodaření

s cílem přeměn monokultur) nemůže konkurovat náklady les. činnosti na 1 ha zemím (především severským), kde dominuje velkoplošná holoseč, jsou příznivé srážkové poměry a víceméně přirozená skladba.

Oproti alpským zemím (převládají lanovkové terény) máme výhodu v nižším nákladu výroby dříví, ale nevýhodu ve vyšším nákladu pěstební činnosti/1 ha (v alpských zemích je optimum růstu jehličnatých dřevin).

Podíl nákladů a výnosů na 1 ha je v současné době mezi srovnatelnými podniky ČR a alpskými zeměmi blízký.

ČR je schopna konkurovat evropským zemím v produkci kvalitního dříví, dále v poskytování služeb turistiky, rekreace a myslivosti, což není již jen záležitostí lesníků, ale i hospodářů v celé krajině, samozřejmě při respektování přiměřených požadavků ochrany přírody.

2. Služby veřejného zájmu

Lesní podniky a les poskytují ve značném rozsahu občanské veřejnosti i státu služby veřejného zájmu. Z našeho pojetí zákonodárství (lesy byly prohlášeny za národní bohatství a to bez ohledu na formu vlastnictví) vyplývají občanům práva, která nejsou v zemích EU běžné (volný vstup, sběr plodin, turistika apod.).

Stát klade na vlastníky a správce lesů řadu omezení a regulativních opatření (intenzita a forma hospodaření, přeměna druhové skladby, údržba vodního režimu a pod.). Stále se zvyšují požadavky turistiky a rekreace. Tyto služby, které poskytují vlastníci a hospodáři v lesích nad rámec běžné ekonomické činnosti, jsou hrazené buď zčásti nebo vůbec.

Na lesy jsou kladeny nové požadavky a omezení v souvislosti s rozšiřováním území speciální ochrany (Natura 2000 – odhad více jak 40% lesních pozemků). Takový přístup je zcela neúnosný a je nezbytné, aby omezení vlastníků a hospodářů byla kompenzována stejně jako služby ve prospěch veřejnosti a státu.

Službou veřejnému zájmu jsou od majitelů pozemků i ochranná opatření u lesních kultur a kulturních plodin v zájmu myslivosti v pronajatých honitbách (nájemné nehradí náklady). Ztrátami jsou způsobené škody zvěří (náhrady vyhlášky nevyjadřují skutečné škody).

3. Lesnické zákonodárství a plánování

Lesnické zákonodárství a plánování je limitováno představami státu, jaké funkce má les v krajině plnit. Zásadní otázkou je odpovídající hosp. způsob. Je potřebné již konečně ustoupit od stále rozdmýchávaného klíše výběrného typu lesa jako převládajícího cíle v našich přírodních podmínkách. Nejsou pro něj v ČR v tomto rozsahu ani přírodní ani ekonomické podmínky. Dochází též často k záměně pojmů metod výběru jednotl. stromů jako základní odborné činnosti jak z hlediska realizace výnosu, tak z hlediska výchovy lesa a výběrného typu lesa jako nejsložitější uměle usměrňované formace. Na druhé straně je stejně nesmyslné bojovat za zákaz holosečí ve speciálních podmínkách (vhodné pro obnovu světlomilných dřevin DB a BO na spec. stanovištích, rozvolněných porostů k rychlému vytvoření porostního prostředí a pod.)

Dostatečně prověřený v období let 1960 – 1977 je hosp. způsob maloplošný pasečný (podrostití), který má oporu i v platných zákonných předpisech.

Zastávám názor, že v současných zákonných předpisech a z nich odvozeného les. hosp. plánování není z hlediska odborného potřeba zásadní korekce.

Snahu o zásadní změnu systému tvorby LHP a změnu lesnické terminologie je potřebné odmítnout, protože lesnická praxe nic takového nepožaduje. Systém, který je ověřován (IFER) má výzkumný charakter, je vhodný pro složité por. poměry, které se u nás vyskytují jen okrajově. Řadu obdobných informací již podává inventarizace lesů.

Co vyžaduje změny je organizace státní a odborné správy lesů vzhledem ke změnám správního uspořádání státu a vzhledem k tomu, že se ukazuje současný systém jako neúčinný.

Při jakýchkoliv změnách v zákonodárství bychom měli mít na mysli upřednostnění poradenství a motivace před administrativními zásahy a sankcemi. Zákonné návrhy, které se již objevily na vyvlastnění majetků z důvodu „nekvalitního hospodaření“ jsou nepřijatelné a snadno zneužitelné.

Direktivní a sankční způsob při tvorbě nových zák. předpisů se bohužel uplatnil při vládních návrzích (MŽP) Zákona o ochraně přírody a krajiny.

Natura 2000 a zájmy vlastníků lesů

Významní vlastníci lesů a jejich hospodáři stejně jako vlastníci rodinných farem měli a mají vztah k přírodě, ve které vesměs trvale žijí. Z tohoto stavu se rekrutovali též první ochránci přírody a v značném rozsahu je tomu tak dosud.

Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny ve své novele č. 218 z dubna 2004 si dal za cíl vytvořit zákonný podklad pro vytvoření soustavy Natura 2000 v ČR. Problémy, které vznikaly při tvorbě a schvalovacím procesu tohoto zákona jsou dostatečně známy a myslím, že není potřeba je znovu opakovat. Co je však námětem k zamyšlení je jistě otázka, proč vznikají tak rozporné postoje mezi vlastníky lesů a jejich hospodáři případně nájemci na jedné straně a ochranou přírody reprezentovanou především MŽP na straně druhé? Proč se nedaří vytvářet kompromisy s vlastníky, kteří vesměs v krajině žijí a pracují a jsou tedy minimálně potenciálními spojenci?

Majetková práva nelze obejít, stojí na nich celá západní evropská civilizace a proto je nutné je respektovat. Vznikající reálnou, ale i potenciální újmu je nutno vlastníkům uhradit a tak je nutno jasně a jednoduše formulovat prováděcí předpisy k platným zákonům. Je ještě čas na to upustit ve vládních nařízeních jak pro ptačí oblasti a jejich ochranné podmínky tak v národním seznamu stanovišť od maximalistických tendencí a to jak v rozsahu ploch, tak v neodůvodněném ovlivňování běžné hospodářské činnosti (vlastník musí být partnerem, nikoliv jen trpným vykonavatelem).

Argumentace s procentním rozsahem výběru Natury 2000 v ČR ve vztahu k ostatním státům EU často neobstojí. Rozhodující musí být kvalita a nikoliv rozsah, je nezbytné vzít zřetel na to, že žijeme v hustě osídlené a dlouho kultivované krajině se změněnými porostními poměry. Velkoplošná území se snahou o bezzáhlovost jsou potenciálně velmi zranitelné především požáry (praktických příkladů máme bezpočet ať už vznikají přír. živlem nebo úmyslně – jihozápadní Evropa, Austrálie, Amerika).

Otázkou zůstává, kdo by měl provádět řízená opatření ve vymezených částech Natury a ZCHÚ? Jsem toho názoru, že především vlastníci lesů, případně nájemci, neboť tento způsob řeší rozvoj venkova a krajiny lidmi, kteří v ní žijí. Je nutné upustit od maximalistických požadavků na specializaci a autorizaci. Odborní lesní hospodáři mají vzhledem k technickému a ekonomickému vzdělání i relativně vysoké znalosti v přírodních disciplínách a nové speciální požadavky si mohou doplnit. Vysoké nároky na specializaci, administrativu, projekci posunou realizaci řízených opatření do polohy nefinancovatelné.

Motivace vlastníků a hospodářů na cíle ochrany přírody je nezbytná. Dlouhodobou motivaci lze zajistit jen u vlastníků a dlouhodobých nájemců. Řada dobře založených prvků stabilizace a rozvoje krajiny selhává po založení na další péči, která již ztrácí atraktivitu pro vzdálené specializované firmy.

Je nutno si též položit otázku. Co je v dané situaci v lesnictví přednější? Víme, že konzervovat lesní společenstva především stromového patra lze jen omezeně. Myslím, že nej přednější je přeměna druhové skladby monokulturního lesa především v nižších vegetačních stupních. Jako minimální program vyjít z doporučení dle typologického průzkumu dle souborů les. typů, případně lesních typů.

Další otázkou jsou pro vlastníky zcela nepřehledná opatření řízené péče ať už jsou závazná nebo nezávazná pro vlastníky, která si často vzájemně odporují (u velkoplošných území se může jednat až o pět typů /vrstev/ ochrany nad sebou – velkoplošné ZCHÚ, ÚSES, ptačí oblast, stanoviště, druh). Bez systémového ujednání nelze opatření ani pochopit, natož realizovat. Vhodným nástrojem k řešení na přírodním základě je lesní hosp. plánování.

Je potřebné hledat novou kvalitu a obnovit důvěru mezi vlastníky lesů, jejich hospodáři a orgány zodpovědnými za ochranu přírody. (K tomu nabízíme setkání k diskusi, především pak v terénu.)

Bez distancování se od ať už verbálních nebo mediálních extrémů to však není a nebude možné a zlepšit vztahy se nepodaří.

Společným zájmem jak vlastníků lesů, tak organizaci ochrany přírody je trvale udržitelné hospodaření.

Reálná finanční situace vlastníků lesů nedovoluje a to trvale, aby sami finančně zajišťovali požadavky veřejných zájmů.

Není těžké být v současnosti verbálním ekologem, ale je velmi těžké být odpovědným hospodářem.

Autor:

Ing. Josef Vovesný, Lesní správa Orlík n. Vlt.

II. BLOK VYUŽITÍ EKONOMICKÉHO POTENCIÁLU LESA

EKONOMICKÝ POTENCIÁL LESNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ ČR

Václav Kupčák

1. Postavení LH v národním hospodářství ČR

Lesní hospodářství je v současnosti v národohospodářském rámci zařazeno pod Ministerstvo zemědělství ČR (MZe). Podle oborové klasifikace ekonomických činností (OKEČ) do sekce A - Zemědělství, myslivost, lesnictví; subsekce 02 – Lesnictví a související činnosti.

Postavení LH ČR je v národní ekonomice vyjadřováno prostřednictvím národohospodářských ukazatelů. K nejvýznamnějším z nich patří: ukazatele tvorby a podílu na hrubém domácím produktu (HDP), zaměstnanosti a mezd, a podíl investic LH na celkových investicích v rámci národního hospodářství. HDP ČR a podíl HDP, vytvořeného LH na celkovém HDP ČR, vyjadřuje tab. č. 1.

Tabulka 1: Hrubý domácí produkt v základních cenách

Rok	HDP	z toho lesní hospodářství	
	mld. Kč	mld. Kč	%
1998	1672,1	10,7	0,6
1999	1678,9	12,2	0,7
2000	1744,6	11,9	0,7
2001	1921,3	11,2	0,6

Pramen: ČSÚ

Pozn. od r. 2002 se odvětvově sleduje ukazatel „hrubá přidaná hodnota“ (HPH) – je dána součtem odvětvových přidaných hodnot. LH se na HPH ČR v základních cenách za r. 2002 podílí 0,97 %.

Podíl LH na tvorbě HDP ČR vychází z přírodních podmínek a průmyslového potenciálu státu. Hlavní příčina současného relativně nízkého podílu LH však spočívá v dosud nevyřešené problematice ocenění celospolečenských funkcí lesa. Současné plnění všech společenských nároků a požadavků kladených na lesy je tak rozhodující měrou závislé na tvorbě zisků z prodeje dřeva.

Vedle veřejných funkcí lesa vzrůstá národohospodářský význam LH jako dodavatele ekologické suroviny z obnovitelného přírodního zdroje – dříví, pro zpracovatelská odvětví.

V LH pracuje přibližně 27 tisíc zaměstnanců – oproti roku 1990 se jejich počet snížil o polovinu. Statistiky však nepodchycují celkový počet pracovníků, kdy vedle osob samostatně výdělečně činných (v ČR je evidováno cca 30 tis. vydaných živnostenských oprávnění, spojených s lesní výrobou), v obchodní činnosti, ve službách a při zpracování dřeva vznikají další možnosti zaměstnanosti.

Počet zaměstnanců v LH a v návazném dřevozpracujícím průmyslu znázorňuje tab. č. 2, relace a vývoj měsíčních průměrných mezd zachycuje tab. č. 3.

Tabulka 2: Počet pracovníků v rámci národního hospodářství

Rok	Počet pracovníků	z toho			
		lesnictví		dřevozpracující průmysl *	
	tis. osob	tis. osob	%	tis. osob	%
1999	4 694,8	33,3	0,7	70,0	1,5
2000	4 587,3	32,3	0,7	78,6	1,7
2001	4 612,7	29,8	0,6		1,7

Pramen: ČSÚ

*) bez nábytkářského průmyslu a průmyslu papíru a celulózy

Tabulka 3: Měsíční průměrné mzdy v Kč

Rok		1998	1999	2000	2001	2002
lesnictví		9 981	10 926	11 491	12 109	12 772
z toho	lesy státní	11 138	12 088	12 915	13 702	14 496
	lesy soukromé	9 975	10 078	10 984	11 467	12 017
	lesy obecní	9 923	11 136	11 712	12 743	13 588
průmysl		11 853	12 674	13 583	14 542	14 730
národní hospodářství celkem		11 688	12 658	13 491	14 642	14 787

Pramen: ČSÚ, MZe

Podíl investic LH na celkových investicích v rámci národního hospodářství s dlouhodobě pohybuje okolo 0,3 % ročně. Tento podíl odpovídá asi 10 % HDP, vytvořeného v LH.

2. Stav lesa

K základním ukazatelům stavu lesa patří kategorizace lesů, vývoj výměry lesů, druhové složení lesů a věková struktura lesů. K hlavní produkčním ukazatelům patří vývoj zásob dříví a přírůstků.

Kategorie lesa byly v roce 2002 zastoupeny: lesy hospodářské - 76 %, lesy ochranné - 3,5 %, lesy zvláštního určení - 20,5 %.

V druhové skladbě lesů ČR převažují jehličnaté dřeviny - téměř 77 %. Z jednotlivých dřevin je nejvíce zastoupen smrk - přibližně 54%, z dalších jehličnatých dřevin borovice - okolo 18 %, modřín - 4 %, z listnatých dřevin je nejvíce zastoupen dub - 7 % a buk - 6 %.

Druhovou skladbu lesů u vybraných dřevin a její dlouhodobý vývoj přibližuje tab. č. 4.

Tabulka 4: Druhová skladba lesů podle vybraných dřevin - plocha porostní půdy v %

Dřevina	Rok					
	1970	1980	1990	1995	2000	2002
smrk	55,6	55,7	54,7	54,1	54,1	53,8
jedle	2,1	1,7	1,1	0,9	0,9	0,9
borovice	19,2	18,3	17,8	17,5	17,5	17,4
modřín	2,2	2,7	3,2	3,5	3,8	3,8
jehličnaté celkem	79,7	79,2	77,6	77,0	76,5	76,1
dub	5,5	5,7	6,0	6,1	6,4	6,5
buk	5,0	5,3	5,4	5,6	6,0	6,2
bříza	2,6	2,5	2,9	3,0	2,9	2,9
listnaté celkem	19,6	20,0	20,8	21,5	22,3	22,8

Pramen: ÚHÚL

Věková struktura lesů ČR je nerovnoměrná. Nadnormální rozloha porostů starších než šedesát let je převážně důsledkem přemnožení bekyně mnišky v letech 1917 až 1927. Nadnormalita nejstarších věkových stupňů je výsledkem způsobu obhospodařování lesů ochranných, lesů zvláštního určení a prodlužování ob-

novy¹. Průměrný věk lesních porostů a jejich zastoupení ve věkových stupních je, kromě rozsahu obnovy v minulých decenních, ovlivněn také začátkem a délkou jejich obmýtní doby. Oproti roku 1930 průměrné obmýtní vzrostlo o 23 roků. V roce 2001 se poprvé objevil mírný pokles.

Celkové zásoby dříví v ČR jsou přibližně 640 mil. m³, průměrná výše zásoby dříví v lesních porostech se pohybuje okolo 250 m³/ha (průměrná zásoba na porostní plochu bez holin)².

Produkční charakteristiky v podobě přírůstů uvádí tabulky 5 a 6.

Tabulka 5: Průměrný mýtní přírůst (PMP) - mil. m³ b.k. ročně

Průměrný mýtní přírůst	Rok						
	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2002
celkem	7,5	6,6	8,2	9,5	9,5	11,4	11,5
na 1 ha porostní půdy	3,0	2,6	3,1	3,6	3,6	4,4	4,4

Pramen: ÚHÚL

Tabulka 6: Celkový průměrný (CPP) a celkový běžný (CBP) přírůst - mil. m³ ročně a v m³ b.k. na 1 ha porostní půdy ročně

Přírůst	Rok					
	1950	1970	1980	1990	2000	2002
celkový průměrný přírůst	9,0	13,5	16,0	16,3	16,8	16,8
celkový běžný přírůst	9,2	14,8	17,1	17,0	19,8	20,2
CPP na 1 ha	3,7	5,3	6,2	6,3	6,5	6,5
CBP na 1 ha	3,8	5,8	6,7	6,6	7,7	7,8

Pramen: ÚHÚL

Celkový průměrný přírůst se v ČR v současné době pohybuje okolo 16,8 mil. m³ ročně. Hlavním důvodem zvyšujících se zásob dříví je, že se lesy v ČR dlouhodobě nedotěžují (viz také tab. č.10). Růst celkových zásob dřeva je také z velké části způsoben tím, že dospívají plošně nadnormální věkové stupně a zvyšuje se průměrný věk dřevin; dále je tento nárůst z určité míry přisuzován změnám metodik zjišťování. Částečně zvyšování zásob dříví pravděpodobně souvisí s všeobecným zvětšováním přírůstu pozorovatelným v celé Evropě, jehož příčiny nejsou dosud zcela vysvětleny (souvisí zřejmě se stále stoupajícím spadem dusíku a také s tím, že z lesa se vyváží už 30 let jen užitkovatelné dříví, a tím se zlepšuje bilance draslíku a dalších biogenních prvků).

Významnou aktivitou k exaktnímu zjištění stavu lesa je v současnosti probíhající inventarizace lesů v ČR. Zjišťování údajů se provádí jednotnou matematicko statistickou metodou na zkušných plochách v síti 2 x 2 km. Výsledky jsou zpracovávány pro území krajů, ČR a přírodních lesních oblastí. Inventarizace byla zahájena v roce 2001 a bude ukončena v roce 2004.

3. Výsledky lesního hospodářství

Základní sledované údaje o výsledcích LH zahrnují genofond a reprodukční materiál lesních dřevin, dále zde patří obnova lesa a zalesňování, výchovné zásahy, těžba dřeva a ochrana lesa.

Genofond vyjadřují uznané zdroje reprodukčního materiálu lesních dřevin (genové základny, klonové archivy, matečnice, semenné sady, uznané porosty třídy A a B, výběrové stromy). Reprodukční materiál je předmětem lesního semenářství a školkařství.

Déledobý vývoj obnovy lesa podle způsobů zachycuje tab. č. 7, údaje o umělé obnově podle dřevin uvádí tab. č. 8.

¹ Průměrná obnovní doba, tj. doba od začátku obnovy do jejího ukončení, se pohybuje kolem třiceti let a závisí především na funkci lesa (v lesích ochranných je dvojnásobná), dřevinné skladbě, růstových podmínkách a hospodářském tvaru a způsobu.

² Objemy dříví se vykazují ve hmotě hroubí, tj. s minimální tloušťkou 7 cm.

Tabulka 7: Obnova lesa v ha

Způsob obnovy	1980	1985	1990	1995	2000	2002
umělá	26 939	33 555	33 615	30 128	21 867	17 013
- z toho opakovaná	6 750	9 569	9 635	12 760	4 371	3 212
přirozená	999	594	908	1 163	3 422	2 936
celkem	27 938	34 149	34 523	31 291	25 289	19 949

Pramen: ÚHÚL, ČSÚ

Tabulka 8: Umělá obnova podle druhů dřevin v ha

Dřeviny	1990	1995	2000	2002
umělá obnova celkem	33 615	30 128	21 867	18 120
z toho				
sadba	32 846	29 694	21 486	17 676
síje	769	434	381	444
z toho				
smrk	19 467	15 072	9 411	7 941
jedle	215	614	856	923
borovice	5 173	3 716	2 596	2 301
modřín	2 722	2 119	739	417
Celkem jehličnaté	28 248	21 861	13 910	11 730
dub	1 415	2 360	2 428	1 780
buk	1 494	3 445	3 386	3 143
lípa	54	297	397	264
topol a osika	91	46	46	61
Celkem listnaté	5 367	8 267	7 957	6 390
% listnaté	16,0	27,4	36,4	35,3

Pramen: ČSÚ

U provedených výchovných zásahů se sleduje vývoj prořezávek a probírek. Intenzita probírek (objem dříví vytěženého při probírce na 1 ha) byla, vyjma roku 2000, okolo dlouhodobého normálu - průměrný objem dříví, vytěženého v probírkách se pohybuje mezi 20 – 30 m³/ha.

Rozsah provedených výchovných zásahů uvádí tab. č. 9.

Tabulka 9: Rozsah provedených výchovných zásahů v 1 000 ha

Rok provedení	Prořezávky	Probírky	Výchovné zásahy celkem
1980	53,7	92,7	146,4
1985	55,2	34,9	90,1
1990	51,0	68,8	119,8
1995	44,8	111,4	156,2
2000	47,7	115,5	163,2
2002	34,9	103,2	138,1

Pramen: ÚHÚL, ČSÚ

Rozsah probírek v jednotlivých letech kolísá více než rozsah prořezávek v důsledku lesním zákonem stanovené povinnosti přednostně zpracovávat těžbu nahodilou (kalamitní) – předmýtní i mýtní, která si vynucuje odsunutí probírkových zásahů na pozdější dobu. Odsun probírky o několik let má podstatně menší nepříznivé následky na stav porostu než odsun prořezávky. Rozsah prořezávek je ovlivněn i malým nebo nulovým výnosem a značnými náklady na jejich provádění.

Provedené těžby měly v celém poválečném období stoupající trend až do poloviny osmdesátých let. Těžba však nikdy nedosáhla výše vykazované celkové roční produkce dřeva v lesích. Po restitucích lesních majetků došlo v letech 1991- 92 k jejímu poklesu, od roku 1993 těžba opět vzrůstá a přibližuje se k průměru posledních desetiletí.

Přehled o vývoji těžeb podle dřevin a plochy uvádí tab. č. 10.

Tabulka 10: Těžba dřeva v mil. m³

Těžba dřeva	1985	1990	1995	2000	2002
jehličnatá	12,82	12,17	11,31	12,85	13,01
listnatá	1,09	1,16	1,06	1,59	1,53
Celkem	13,91	13,33	12,37	14,44	14,54
na 1 ha lesní půdy	5,29	5,07	4,70	5,48	5,50

Pramen: ČSÚ

Roční těžba dříví v ČR se v posledních letech pohybuje okolo 14 mil. m³, z toho jehličnaté dříví dosahuje téměř 90 % a jmenovitě smrk 75 %. V sortimentní skladbě převládají kulatinové sortimenty (okolo 8 mil. m³) a vlákninové dříví (okolo 4,5 mil. m³). Ostatní dodávky tvoří ostatní užitkové dříví (např. tyče, důlní dříví, štěpka) a palivové dříví. V procentickém zastoupení sortimentů se pohybuje u jehličnaté hmoty: kulatina 54 %, vláknina 39 %, štěpka 1 %, ostatní 6 %; u listnaté hmoty: kulatina 43 %, vláknina 46 %, ostatní 11 %.

Rozhodujícím sortimentem vytěženého dříví, ovlivňujícím zásadně i vývoj cen dříví v ČR i v zahraničí, je "kulatina" (angl. roundwood, něm. Rundholz).

Ochrana lesa zahrnuje preventivní ochranná opatření (sledování kalamitních škůdců), ochranu a obranu proti škodlivým činitelům, ozdravná opatření v lesích poškozených imisemi – vápnění a hnojení lesních porostů, lesní ochrannou službu, požární ochranu v LH.

V rámci monitoringu zdravotního stavu lesů jsou vyhodnocovány abiotické vlivy, biotičtí činitelé a antropogenní vlivy na LH, včetně analýz struktury a vývoje nahodilých těžeb – viz tab. 11.

Tabulka 11: Nahodilé těžby v tis. m³

Rok	živelní			ostatní nahodilé těžby				% z celkové těžby
	vítr	sníh	námraza	exhalace	sucho	kůrovec	ostatní	
1990	8 389	154	29	358	284	425	70	57,5
1995	1 520	168	54	278	1481	2 440	137	29,4
2000	1 451	156	53	56	196	177	73	13,8
2002	2 367	180	47	23	113	192	23	20,3

Pramen VÚLHM

pozn. u živelních nahodilých těžeb je podchycena zpracovaná část kalamity do konce roku, kvalifikovaný odhad větrné kalamity z října 2002 signalizuje celkový podíl nahodilých těžeb ve výši 32 %.

4. Ekonomika v lesním hospodářství

Analýzy ekonomiky v lesním hospodářství se zabývají ekonomickou situací vlastníků lesů¹ a vedle toho situací podnikatelů v lesním hospodářství. Sociální situace je hodnocena podle stavu na trhu práce a vývoje průměrných mezd. Patří zde i použití finančních prostředků státního rozpočtu pro LH.

Strukturu a vývoj průměrných vlastních nákladů zachycuje tab. č. 12, hospodářský výsledek vlastníků lesa je vyjádřen v tab. č. 13, finanční hospodaření podnikatelských subjektů v LH zachycuje tab. č. 14.

Tabulka 12: Průměrné vlastní náklady v Kč/tj.

Výkon - činnost	tj.	1998	1999	2000	2001	2002
obnova lesa	ha	56 300	59 743	56 724	61 386	58 300
péče o lesní kultury	ha	7 005	7 143	7 127	7 444	7 720
prořezávky	ha	6 220	6 809	7 221	7 285	7 079
ochrana lesa	ha	97	85	89	85	69
Celkem pěstební činnost	ha lesa	1 802	1 796	1 757	1 705	1 646

¹ Resortní statistické zjišťování se provádí mezi vlastníky lesů s výměrou nad 200 ha. Tyto majetky jsou již schopny dosahovat vyrovnaného hospodaření a mají podmínky, aby mohly zaměstnávat odborný lesnický personál.

těžba dřeva	m ³	141	143	148	154	145
přibližování dřeva	m ³	184	196	200	187	202
odvoz dřeva	m ³	138	151	149	152	146
oprava a údržba lesních cest	ha lesa	541	597	510	503	462

Pramen: MZe

Tabulka 13: Hospodářský výsledek vlastníků lesa (bez příspěvků na hospodaření v lesích) v Kč/ha

Zisk před zdaněním v letech	1998	1999	2000	2001	2002
Státní lesy	538	462	406	410	247
Obecní lesy	368	284	230	183	169
Soukromé lesy	296	488	343	613	433
Průměr	459	444	368	421	277

Pramen: MZe

Tab.14. Finanční hospodaření podnikatelských subjektů v lesním hospodářství - hospodářský výsledek podle vybraných činností v Kč/ha lesa

Výkon	1998	1999	2000	2001	2002
pěstební činnost	128	187	154	90	138
těžební činnost	718	705	345	516	432
školkařství	-72	-93	-103	-81	-60
myšlivost	-21	-15	-36	-1	-20
drobná lesní výroba	15	-2	26	19	17
ostatní lesnické činnosti	27	99	88	8	-6
lesnická činnost celkem	795	881	474	551	501
jiné činnosti	-424	-238	-219	-438	-141
Hospodářský výsledek celkem	371	643	255	113	360

Pramen: MZe

4.1 Finanční prostředky státního rozpočtu pro LH

Stát v současné době podporuje hospodaření převážně v nestátních lesích tam, kde:

- bonita lesních pozemků nebo zdravotní stav lesních porostů již v současné době neumožňuje zajistit vyrovnané hospodaření,
- je nezbytné přispět na rozvoj veřejně prospěšných aktivit vlastníků lesa,
- je nutné zajistit finanční pokrytí závazků státu vyplývajících z lesního zákona.
- Finanční prostředky pro LH se v zásadě se člení na:
- finanční povinnosti státu vyplývající z lesního zákona,
- finanční příspěvky na hospodaření v lesích,
- financování služeb, kterými stát podporuje hospodaření v lesích.

Věcně se tyto finanční prostředky člení na neinvestiční a investiční.

Finanční povinnosti státu vyplývající z lesního zákona tvoří:

- a) náhrada újmy vzniklé v důsledku omezení hospodaření v lese – vlastník lesa má právo na náhradu vzniklé újmy vůči orgánu státní správy lesů (SSL), který o tomto omezení rozhodl;
- b) částečná úhrada zvýšených nákladů na výsadbu minimálního podílu melioračních a zpevňujících dřevin – tento podíl je závazným ustanovením lesního hospodářského plánu (LHP) nebo lesní hospodářské osnovy; vlastník lesa hospodařící podle LHP nebo podle osnovy, kterou převzal protokolem, má právo na částečnou úhradu zvýšených nákladů na výsadbu minimálního podílu melioračních a zpevňujících dřevin;

- c) náhrada případné újmy při uznání lesních porostů vhodných pro sběr semen a výběrových stromů z podnětu orgánu SSL – stát podporuje umělou obnovu lesa a zalesňování pozemků prohlášených za pozemky určené k plnění funkcí lesa sazenicemi nebo semeny lesních dřevin, které vyhovují z hlediska genetického, zdravotního a jsou vhodné pro nové stanoviště;
- d) náhrada zvýšených nákladů při omezení hospodaření v lesích ochranných a v lesích zvláštního určení – stát podporuje účelové hospodaření v kategoriích lesa, v nichž se hospodaří odchylně než v lesích hospodářských a u nichž se zdůrazňuje určitá funkce ze všech funkcí, které tyto lesy mohou poskytovat.

Finanční příspěvky na hospodaření v lesích jsou v rámci zákona o státním rozpočtu poskytovány podle zvláštního předpisu¹. Na příspěvek není právní nárok, poskytují se do vyčerpání finančních limitů daných státním rozpočtem. Finanční příspěvky byly poskytovány na:

- obnovu lesů poškozených imisemi,
- obnovu, zajištění a výchovu porostů,
- sdružování vlastníků lesů malých výměr,
- ekologické a k přírodě šetrné technologie,
- zajištění mimoprodukčních funkcí lesa,
- hrazení bystřin,
- podporu ohrožených druhů zvěře,
- vyhotovení lesních hospodářských plánů v digitální formě,
- ostatní hospodaření v lesích (práce související se zachováním a reprodukcí genových zdrojů lesních dřevin, mimořádná opatření při kalamitách způsobených biotickými i abiotickými činiteli),
- programy spolufinancované s fondy Evropské unie.

Služby, kterými stát podporuje hospodaření v lesích zahrnují:

- letecké vápnění a hnojení,
- letecká protipožární a hasičská služba,
- velkoplošné zásahy v ochraně lesa,
- poradenství.

Kromě uvedené struktury finančních prostředků jsou LH poskytovány ještě podpory:

- na zalesňování zemědělských pozemků (z dotací agrokomplexu),
- na dotace úroků z úvěrů a garance úvěrů pro lesní hospodářství (z prostředků Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu¹),
- na hospodaření ve vojenských lesích (z rozpočtu Ministerstva obrany),
- na opatření směřující k přírodě šetrnému hospodaření především v lesích národních parků a chráněných krajinných oblastí (ze Státního fondu životního prostředí).

Objem finančních prostředků pro LH, jež jsou poskytovány od roku 1991, se pohybuje okolo 10 % HDP, vytvořeného v sektoru LH. Přehled o poskytovaných podporách – viz tab. č. 15.

¹ „Závazná pravidla poskytování finančních příspěvků na hospodaření v lesích v roce 200X a způsobu kontroly jejich využití“ (např. příloha č. 9 k zákonu č. 490/2001 Sb., o státním rozpočtu ČR na rok 2002)

¹ Podnikatelským subjektům v lesním hospodářství a v zemědělství mohou být poskytnuty podpory prostřednictvím *Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu* (PGRLF). Fond je akciovou společností ve 100 % vlastnictví státu. Předmětem jeho činnosti je mimo jiné poskytování dotací na úroky z úvěrů a bankovních garancí za úvěry subjektům, jejichž příjmy ze zemědělské výroby a lesnické činnosti tvoří více než 50 % celkových příjmů.

Tabulka 15: Podpory LH ČR v mil. Kč

Rok		1998	1999	2000	2001	2002
závazky státu podle lesního zákona		341	307	246	275	284
z toho:	meliorace a hrazení bystřin	178	159	101	125	124
	náklady na činnost odborného lesního hospodáře	122	99	104	110	119
	náklady na zpracování lesních hospodářských osnov	29	38	29	30	29
finanční příspěvky pro vlastníky lesa		504	565	567	359	388
z toho:	zalesnění, zajištění a výchovy porostů	179	187	206	242	221
	zajištění mimoprodukčních funkcí lesa	143	200	179	45	32
	vyhotovení lesních hospodářských plánů	95	72	82	2	79
	hrazení bystřin	41	45	43	1	0
	obnova lesů poškozených imisemi	30	34	26	28	22
služby pro vlastníka lesa		63	56	119	107	112
z toho:	letecké vápnění a hnojení	5	8	75	70	68
	letecká protipožární a hasičská služba	34	30	26	15	15
finanční podpory na změnu struktury zemědělské výroby zalesněním		38	46	77	100	89
poskytnutá dotace úroků z úvěrů lesního hospodářství		60	19	21	24	37
podpory hospodaření ve vojenských lesích		64	58	59	66	61
podpory z prostředků Státního fondu životního prostředí		49	21	53	61	126
podpory celkem		1119	1072	1142	992	1097

Pramen: MZE

5. Trh se surovým dřívím a navazující odvětví

Trh se surovým dřívím analyzuje trh s dřívím v tuzemsku a v Evropě. Hlavními ukazateli jsou ceny dříví, vývoz a dovoz surového dříví a jejich vývoj. Navazujícími odvětvími LH jsou dřevozpracující průmysl a celulózopapírenský průmysl.

Strukturu a objem dodávek surového dříví zachycuje tab. č. 16, zahraničně obchodní bilance dříví uvádí tab. č. 17, vývoj průměrných cen dodávek dříví pro tuzemský dřevozpracující průmysl podle základních sortimentů zachycuje tab. č. 18.

Tabulka 16: Dodávky dříví z výroby (bez dovozu) v tis. m³

Ukazatel		1998	1999	2000	2001
kulatina		7 420	7 673	8 020	7 920
z toho	jehličnatá	6 680	6 937	7 370	7 250
	listnatá	740	736	650	670
vláknina a ost. prům. dříví		5 693	5 628	5 447	5 054
z toho	jehličnatá	4 892	4 815	4 787	4 380
	listnatá	801	813	660	674
lesní štěpka		58	62	34	81
z toho	jehličnatá	58	60	34	80
	listnatá	0	2	0	1
ostatní dříví (palivo)		820	840	940	1 319
z toho	jehličnaté	620	610	660	970
	listnaté	200	230	280	349
Dodávky dříví celkem		13 991	14 203	14 441	14 374
z toho	jehličnaté	12 250	12 422	12 851	12 680
	listnaté	1 741	1 781	1 590	1 694

Pramen: ČSÚ

Tabulka 17: Zahraníčně obchodní bilance surového dříví v mil. Kč

Rok	Vývoz	Dovoz	Saldo
1998	4 746	1 206	3 540
1999	5 646	1 293	4 353
2000	4 076	1 636	2 440
2001	4 366	1 349	3 017
2002	4 042	1 493	2 549

Pramen: ČSÚ

Tabulka 18: Průměrné ceny dodávek surového dříví pro tuzemsko (Kč/m³)

Sortimenty	1998	1999	2000	2001	2002
Jehličnaté					
Výřezy I. třídy	3 893	3 585	3 635	3 773	3 715
Výřezy II. třídy	2 791	2 861	2 950	2 912	2 839
Výřezy III. A třídy	1 846	1 889	1 887	1 865	1 710
z toho: smrk	1 948	2 004	2 000	1 974	1 799
borovice	1 524	1 533	1 533	1 488	1 338
Výřezy III. B třídy	1 472	1 527	1 538	1 509	1 352
z toho: smrk	1 570	1 627	1 642	1 613	1 441
borovice	1 268	1 275	1 274	1 236	1 102
Výřezy IV. třídy	1 224	1 258	1 234	1 163	1 014
Výřezy V. třídy	902	911	907	857	760
z toho: smrk	943	942	922	874	766
borovice	843	875	868	837	735
Dříví VI. třídy	237	255	264	261	287
Listnaté					
Výřezy I. třídy	7 370	6 109	6 101	6 443	7 342
Výřezy II. třídy	3 154	3 534	3 579	3 504	3 548
Výřezy III. A třídy	1 653	1 719	1 746	1 754	1 697
z toho: dub	1 943	1 970	2 070	2 057	1 948
buk	1 639	1 741	1 765	1 770	1 627
Výřezy III. B třídy	1 312	1 340	1 379	1 382	1 308
z toho: dub	1 548	1 572	1 615	1 614	1 501
buk	1 326	1 368	1 377	1 358	1 201
Dříví V. třídy	587	605	592	570	514
Dříví VI. třídy	332	374	385	382	403

Pramen: ČSÚ

Dřevozpracující průmysl ČR je, jako součást zpracovatelského průmyslu (sekce D), odvětvově zařazen pod Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR.

Podle OKEČ se sekce D - Zpracovatelský průmysl člení na subsektory (oddíly):

- 20000 Dřevozpracující průmysl (20100 Výroba pilařská a impregnace dřeva, 20200 Výroba dříví, překližkových výrobků a aglomerovaných dřevařských výrobků, 20300 Výroba stavebně truhlářská a tesařská, 20400 Výroba dřevěných obalů vč. palet, 20500 Výroba jiného zboží ze dřeva; výroba zboží z korku, výroba košíkářská),
- 21000 Celulózpapírenský průmysl (21100 Výroba vlákniny, papíru a lepenky, 21200 Výroba zboží z papíru a lepenky),
- 36000 Výroba nábytku; ostatní zpracovatelský průmysl (36100 Výroba nábytku, 36200 Výroba mincí a medailí, zlatnických a šperkařských předmětů, 36300 Výroba hudebních nástrojů,

36400 Výroba sportovního zboží, 36500 Výroba her a hraček, 36600 Ostatní zpracovatelský průmysl).

Dřevařské produkty dřevozpracujícího průmyslu zastupují především: jehličnaté a listnaté řezivo, tzv. velkoplošné materiály - dřevotřískové desky (DTD), dřevovláknité desky (DVD) a překližky. Produkci pro celulózpapírenský průmysl zastupuje jehličnatá a listnatá vláknina. Strukturu a objem trhu s dřevařskými produkty zachycuje tabulka 19.

Tabulka 19: Trh s dřevařskými produkty v tis. m³

Výrobek	Rok	Výroba	Dovoz	Vývoz	Spotřeba
jehličnaté řezivo	2000	3 782	219	1 701	2 300
	2001	3 559	226	1 596	2 189
	2002	3 500	248	1 394	2 354
listnaté řezivo	2000	324	117	77	364
	2001	330	110	71	369
	2002	300	130	54	376
dřevotřískové desky	2000	720	220	398	542
	2001	820	247	482	585
	2002	874	256	502	628
překližky	2000	115	72	140	47
	2001	150	80	147	83
	2002	139	71	111	99
dřevovláknité desky	2000	75	146	86	135
	2001	75	205	101	179
	2002	82	260	96	246
jehličnatá vláknina	2000	4 436	558	522	4 472
	2001	4 380	530	620	4 290
	2002	4 773	412	439	4 746
listnatá vláknina	2000	645	0	293	352
	2001	674	68	342	400
	2002	680	121	249	552

Pramen: MZe

Spotřeba dřeva v celulózpapírenském průmyslu na výrobu buničiny (v m³) je sledována podle spotřeby dřevěné štěpky a třísky, a vlákniny. Produkce je sledována (v tis. tun) podle mechanické buničiny, chemické a ostatní buničiny, dále produkce papíru, kartonu a lepenky.

Obory celulózpapírenského průmyslu se podílejí na celkových tržbách následovně:

- výroba vlákniny, papíru, kartonu a lepenky 56 %,
- výroba zboží z papíru, kartonu a lepenky 44 %.

Export surového dříví z ČR se v současnosti pohybuje okolo 3 mil. m³ ročně, export řeziva ve výši cca 1,5 mil. m³ ročně a export buničiny okolo 250 tis. tun ročně. Množství vyváženého řeziva zhruba odpovídá 2,7 mil. m³ surového dříví a množství vyvážené buničiny 1,3 mil. m³ surového dříví. Přes určité zjednodušení této kalkulace lze konstatovat, že v současné době se z ČR vyváží v surovém (nezpracovaném) stavu a v relativně málo opracovaných dřevařských a papírenských polotovarech okolo poloviny roční produkce surového dříví.

6. Postavení LH ČR v rámci Evropy

Myšlenka trvale udržitelného hospodaření ve vztahu k ochraně životního prostředí je základním jednotným principem národních, evropských i světových koncepcí a politik. Historicky první mezinárodní konference o životním prostředí uspořádala OSN ve Stockholmu v roce 1972. Během následujících dvou desetiletí pak došlo k prudkému rozvoji environmentálně orientovaných vládních i nevládních organizací v řadě zemí světa i na mezinárodní úrovni. „Konference OSN o životním prostředí a rozvoji“ v Rio de Janeiro v roce

1992 proběhla za účasti většiny členských zemí OSN včetně 117 hlav států. Byly na ní přijaty základní dokumenty k řešení vážných problémů lidstva. V následujících letech proběhla řada mezinárodních jednání týkajících se dalších kroků v naplňování jednotlivých dokumentů. V roce 2002 proběhl v jihoafrickém Johannesburgu „Světový summit o udržitelném rozvoji“, nazývaný též Rio+10. Měl ukázat nové možnosti, jak dosáhnout vyváženého ekonomického a sociálního rozvoje při současném prosazování stále vyšších standardů ochrany životního prostředí.

Státní lesnická politika ČR vychází z mezinárodního rámce, který je dán tzv. pan-evropským procesem započatým 1. ministerskou konferencí o ochraně lesů v Evropě v roce 1990 ve Štrasburku. Na těchto principech byly schváleny vládou ČR v roce 1994 „Zásady státní lesnické politiky“. Také lesní zákon ČR, z roku 1995, definuje trvale udržitelné hospodaření jako hospodaření, při němž je les trvale schopen plnit veškeré mimoprodukční a produkční funkce, tj. včetně produkce kvalitní dřevní hmoty. K dalším koncepčním materiálům patřila „Koncepce rezortní politiky Ministerstva zemědělství na období před vstupem ČR do Evropské unie, část B. Koncepce lesnické politiky“ z roku 2000 a „Národní lesnický program“, schválený v roce 2003. Všechny tyto materiály rozpracovávají myšlenku trvale udržitelného hospodaření v lesích a jsou v souladu se společnou lesnickou strategií Evropské unie.

Zásady státní lesnické politiky z roku 1994 stanovily tyto dlouhodobé zásady LH:

- obnovit a udržet stabilní lesní ekosystémy,
- zvýšit druhovou diverzitu lesních dřevin a přiblížit se k přirozené skladbě lesům, s přiměřeným uplatněním produkčně vhodných druhů.
- dosáhnout výrazného snížení imisního zatížení lesních porostů,
- zachovat a ozdravit lesní porosty v imisně poškozených oblastech,
- udržet a rozvíjet genofond lesních dřevin.

Tyto zásady vznikaly na počátku devadesátých let, kdy ekonomika LH byla ovlivněna relativně nízkými náklady na pracovní sílu a relativně výhodnými cenami dříví právě ve srovnání s úrovní mezd. Lesnická politika považovala za priority lesopěstební otázky, protože ekonomické problémy v LH prakticky neexistovaly.

Koncepce lesnické politiky z roku 2000 se opírá o tyto hlavní zásady:

- dokončení restitučního procesu,
- zlepšování stavu lesních ekosystémů,
- uchování a zvyšování biodiverzity v lesích,
- rozvoj mimoprodukčních funkcí lesů,
- rozšíření využívání dřeva jako přírodní obnovitelné suroviny,
- podpora lesnických institucí,
- sledování ekonomických aspektů lesnické politiky.

Do popředí LH se začaly dostávat otázky ekonomiky hospodaření v lesích a využívání dřeva. Tato koncepce je zpracována v době, kdy ceny dřeva stagnují (na evropském trhu je převis nabídky dřeva nad poptávkou), ale cena pracovní síly roste. Obchodní vztahy ČR se stále více stávají součástí vztahů evropských se svými výhodami i nevýhodami.

Národní lesnický program (NLP), z roku 2003, již akceptuje vstup ČR do EU a obsahuje celou řadu evropských lesopolitických aspektů. Základním principem, z něhož NLP vychází je obhospodařování lesů trvale udržitelným způsobem, při:

- omezování administrativních zásahů státu na nevyhnutelné minimum,
- motivačním působením státní lesnické politiky na podporu veřejných zájmů,
- zvyšování odpovědnosti vlastníků lesů za svůj majetek.

Strategické cíle NLP navazují na lesnickou strategii EU, schválenou rezolucí Rady EU z roku 1998 „O lesnické strategii pro EU“. Lesnická strategie EU přejímá zase evropská kritéria a indikátory trvale udržitelného hospodaření v lesích, přijaté na 3. ministerské konferenci o ochraně evropských lesů v Lisabonu (1998). NLP tato kritéria bez výhrad přebírá. Zejména:

- udržení a přiměřené zvyšování lesních zdrojů a jejich příspěvku ke globálnímu koloběhu uhlíku,
- zachování zdraví a životaschopnosti lesních ekosystémů,
- zachování a podpora produkčních funkcí lesů (produkce dřeva a ostatních produktů),
- zachování, ochrana a vhodné rozšíření biologické diverzity lesních ekosystémů,
- udržování a vhodné zvyšování ochranných funkcí v lesním hospodářství,
- zachování dalších společensko-hospodářských funkcí a podmínek.

Postavení LH ČR v rámci Evropy vyjadřuje srovnání některých údajů s údaji některých dalších států Evropské unie vyjadřuje tab. č. 20.

Tabulka 20: Přehled některých údajů o lesním hospodářství států EU

Stát	B	C	F	G	H	I	K	L	S
Česká republika	78 866	10,7	33	65	13	22	600	236	0,6
Belgie	30 519	10,2	20	10	34	56	90	150	
Dánsko	43 077	5,2	11	27	20	53	54	116	1,1
Finsko	338 145	5,2	66	24	2	74	1 679	86	10,0
Francie	551 500	58,6	24	10	15	75	1 742	140	
Irsko	70 284	3,6	6	77	0	23	30	81	3,0*
Itálie	301 268	57,2	22	7	32	61	743	169	
Lucembursko	2 586	0,4	33				20	244	
Německo	356 959	82,8	30	42	17	41	2 674	271	1,2
Nizozemsko	40 844	15,7	10	25	15	60	52	167	
Portugalsko	92 389	9,9	32	3	14	83	167	71	
Rakousko	83 853	8,1	47	17	1	82	953	286	3,8
Řecko	131 990	10,5	19	72	22	6	149	65	
Španělsko	504 782	39,4	17	5	29	66	450	69	
Švédsko	449 964	8,9	60	19	10	71	2 471	112	3,7
Velká Británie	244 867	59,0	9	37	1	62	203	92	

zdroj: MZe

Legenda:

B = rozloha (km²), C = počet obyvatel (mil. osob), F = lesnatost (%), G = státní držba lesů (%), H = veřejná držba lesů (%), I = soukromá držba lesů (%), K = celková zásoba dřeva (mil. m³), L = zásoba dřeva na 1 ha (m³), S = podíl LH na HDP (%)

* = včetně zemědělství a rybářství

7. Lesnictví a agrární politika ČR po vstupu do EU

V současném období, po vstupu ČR do EU, přistupují k výše uvedeným dokumentům tři nové zásadní dokumenty, mj. dokládající propojování lesnictví v rámci agrárního sektoru. Těmito dokumenty jsou:

- Koncepce agrární politiky ČR po vstupu do EU (2004 – 2013), z prosince 2003,
- Operační program “Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství” Ministerstva zemědělství České republiky, z března 2004,
- Koncepce výzkumu a vývoje v působnosti Ministerstva zemědělství na léta 2004-2008, z února 2004..

V Operačním programu “Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství” MZe ČR je definován „sektor zemědělství“, jež se skládá z části zemědělské, lesnické, vodohospodářské, potravinářské a oblasti venkovského prostoru. V Koncepci výzkumu a vývoje v působnosti MZe se „agrárním sektorem“ rozumí odvětví zemědělství a potravinářství, vodního, půdního a lesního hospodářství a problematika rozvoje venkova.

Jak vyplývá již z Nařízení Rady (EC) č. 1257/1999 ze 17. května 1999 o podporování rozvoje venkova prostřednictvím Evropského orientačního a záručního fondu pro zemědělství (EAGGF) prioritní úloha lesnictví členských států EU spočívá v zachování a rozvoji ekonomických, ekologických a sociálních funkcí lesů ve venkovských oblastech (viz. kapitola VIII. Lesnictví). K základním cílům zde patří trvalé udržitelné lesní hospodářství a rozvoj lesnictví, zachování a zlepšení lesních zdrojů a rozšíření zalesněných oblastí.

V souvislosti se vstupem ČR do EU vystupuje tak otázka nového pojetí LH ČR, resp. začlenění lesnictví v rámci zemědělského či agrárního sektoru. Pojetí vyplývající z předmětných zásadních dokumentů, zejména dokumentů MZe ČR. Vyjadřuje se v nich nově definované (a v budoucnu předpokládaně podporované) úlohy českého lesnictví i předpokládaný vývoj struktury a ekonomiky lesního hospodářství.

Použitá literatura:

- BLUŽOVSKÝ, Z. 2003. Poznámka k současnému využívání zdrojů dřeva v České republice. *Silva bohemica*, roč. 13, č. 3/2003, s. 16
- CHYTRÝ, M. 2003. Úloha a postavení lesního hospodářství v ekonomickém, sociálním a kulturním rozvoji v kontextu vstupu ČR do EU. In. *Sborník referátů z konference s mezinárodní účastí „Ekonomika lesních a zemědělských podniků v kontextu předpokládaného vstupu ČR do EU“*. MZLU Brno 2003, s. 9 - 13, ISBN 80-7157-6948
- KUPČÁK, V. 2003. *Ekonomika lesního hospodářství*. MZLU, Brno 2003, ISBN 80-7157-734-0
- KUPČÁK, V. 2004. *Lesnictví a agrární politika ČR po vstupu do EU*. In. *Sborník referátů z konference s mezinárodní účastí „Ekonomické a právní aspekty lesnicko-dřevařského sektoru ČR po vstupu do EU“*. MZLU Brno 2004, s. 86 - 93, ISBN 80-7157-782-0
- Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky, MZe ČR Praha, roč. 1998 - 2002*

Příspěvek byl zpracován v rámci řešeného projektu NAZV MZe ČR č. QF3233

Autor:

Ing. Václav Kupčák, CSc.

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky

Lesnická a dřevařská fakulta

Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně

Zemědělská 3, 613 00 Brno

e-mail: kupcak@mendelu.cz

CENY DŘÍVÍ V EVROPSKÉ SOUVISLOSTI

František Dejnožka

Česká republika a její lesní hospodářství je neoddelitelnou součástí evropského trhu s produkty lesní a dřevařské výroby. Evropský cenový trh s dřívím během posledních několika let prochází dynamickým vývojem. Do ustáleného a vyrovnaného poměru mezi lesní produkcí dřeva a zpracovatelskými kapacitami zasáhlo několik impulsů. Zejména se jedná o výrazné uvolnění východoevropského trhu, kdy byly odstraněny bariery zabraňující pohybu dříví. Dalším momentem je objem zahraničních investic do dřevozpracujících podniků v rámci České republiky, který je nadprůměrný. Náš trh s dřívím neminul ani trend posledních let prakticky ve všech odvětvích, a to razantní a masivní globalizace zpracovatelských kapacit. Dřevozpracující kapacity jsou spojovány do nejčastěji nadnárodních uskupení, které se snaží svou silou prosadit jak v prodeji své produkce, tak také samozřejmě při nákupu suroviny. Zejména tlak na ceny při nákupu surového dříví bude postupně gradovat.

Tyto a samozřejmě ještě další aspekty evropského, regionálního nebo místního významu skládají mozaiku celkové situace v daný okamžik, v daném místě, na kterou musí lesní subjekty s větším či menším úspěchem reagovat.

Každý lesní majetek zejména musí řešit situaci vlastního financování. Samozřejmě jsou lesní majetky, které nemají finance a starosti s nimi spojené jako prioritní, nicméně finance jsou vždy neopomenutelným fenoménem i u těchto subjektů. Jestliže tedy je nutno intenzivně se zabývat finanční problematikou, pak se ve většině případů nevyhne přímé spojitosti lesního majetku s trhem dříví. Hospodaření na lesním majetku má samozřejmě výnosové a nákladové položky. Výnosové položky jsou vysokým procentem tvořeny právě cenou za dřevo, které je umístěno na trhu. Nutně tedy vzniká situace, kdy je velmi žádoucí znalost regionálního, ale zejména evropského trhu, jeho chování a zákonitosti. Bez kvalitního marketingu, a s tím důsledného monitorování trhu s dřívím není dnes možné fungování žádného většího lesního subjektu. K této znalosti fungování situace s dřívím, se nutně musí přidat další aspekty, zejména logistika pohybu a dopravy dřeva od lesních majetků k odběratelům a logistika technologické a časové výroby u producentů dřevní hmoty.

Toto všechno skládá prodejní cenu dřeva u odběratele, která v konečném důsledku právě určuje ekonomickou úspěšnost lesního subjektu nebo majetku. Jestliže tedy cena prodejní by měla být cílově tou nejvyšší možnou, pak správné poskládání výše uvedených momentů je nezbytností. Lesní majetky se musí ve svých reakcích na vývoj trhu a jeho požadavky samozřejmě také umět přizpůsobit a s patřičnou rychlostí umět reagovat. Každý lesní majitel by tedy ve svém důsledku měl znát konkrétní potřeby regionálního nebo evropského trhu, nebo jinak formulováno, „objednávku trhu s dřívím na lesní majetky „.

Podle našeho názoru lze konstatovat a charakterizovat hlavní požadavky (objednávky) trhu s dřívím. O co je vlastně zájem a co je trh s dřívím více a rychleji ochoten zaplatit zajímavější cenu.

Prvním hlavním požadavkem trhu se dřevem je trvalá potřeba dříví slabších dimenzí, zejména 2. a 3. tloušťkového stupně, tedy dříví, které zejména vyhovuje moderním technologiím, produktivitě dřevozpracujících kapacit a dříví, z něhož je možno produkovat nejvíce žádané dimenze a kvality řeziva. Tento požadavek má stále stoupající trend a lze ho bezpečně monitorovat v celé Evropě. Každý lesní majetek se s tímto požadavkem bude potkávat a bude muset hledat řešení. Pravděpodobně přijde k odborným diskusím nad stanovením a korigováním obmýtní doby s výrazným tlakem na její snížení. Pěstování silnějšího dříví na 40 cm bude z pohledu obchodu a ceny čím dál problematičtější.

Druhým zásadním požadavkem evropského trhu (chceme-li, tedy jeho objednávku) je požadavek na dodávání dřevní suroviny, zejména pro pilařské zpracování, v konkrétních délkách, tedy ve výřezech. Tento požadavek lze také bezpečně monitorovat v celé Evropě, je dlouhodobý a má stále stoupající trend. Je to jeden z výsledků a výstupů logistiky dřevozpracujících kapacit, kdy v řetězci pohybu a zpracování dřevní hmoty musí být provedena manipulace. Jelikož tato manipulace stojí nemalé náklady, je z pohledu dřevozpracující logistiky pochopitelný tlak a požadavek, aby tyto náklady nesly z větší části nebo celé lesní

majetky a subjekty. Jestliže tedy konstatujeme, že tento tlak je také trvalý, vyvolává to nutnost řešení tohoto požadavku u producentů dříví. Jedním z možných způsobů je a bude tedy zavádění moderních technologií, které budou schopny s vysokou produktivitou v procesu těžby a výroby tyto požadavky splnit. Dalším možným trendem pro splnění dodávek dřeva ve výřezech bude někde snaha tyto dodávky řídit již od výroby dřevozpracujícím subjektem, a to jak ve vlastní režii, tak také najímáním služeb. Budou se tedy čím dál častěji nabízet lesním majetkům dřevozpracující subjekty k provedení těžeb nebo koupení celých porostů před těžbou. Tento trend bude také vytvářet vhodné prostředí k zavádění aukcí u lesních subjektů. Předpokládaný zájem o aukce ale bude výrazně vyšší u varianty celých porostů před těžbou právě v důsledku cíleně řízené výroby.

Třetí zásadním požadavkem trhu s dřívím v Evropě je požadavek na rychlost a operativnost dodávek požadovaného sortimentu. Rozhodujícím momentem prodejnosti a výše ceny je schopnost lesních majetků nebo vlastníků dříví objednané sortimenty dříví v krátké době, spíše okamžitě, dodávat do zpracujícího podniku. Tyto dodávky musí být bezpodmínečně dodávány rovnoměrně jak po celé smluvní období, tak dnes již rovnoměrně i z pohledu týdne i dne. Trendem, který nepochybně bude stále silněji prosazován, je schopnost dodavatelů dřevní suroviny i jejich odběratelů dodávat a odebírat nepřetržitě, tj. 24 hodin denně. Tento požadavek je opět logickým důsledkem tlaku zpracovatelských kapacit na co nejoptimálnější (tj. nejnižší) výrobní zásoby, a tím další finanční úspory. Tyto zásoby ale musí plnit zvýšený požadavek na růst produktivity práce, nejčastěji tedy zvýšenou produkci. Tuto rychlost a operativnost jsou nejspíše schopny zajistit takové lesní majetky, které kooperují nebo úzce spolupracují se silnou přepravní firmou, nebo výrazně investují do dopravních prostředků. Lze konstatovat zvyšující se objem dřevní suroviny přepravující se kamiony na úkor vagónů a to zejména z důvodu operativy. Přepravované vzdálenosti budou čím dál delší a budou vždy předmětem kalkulací nákladu mezi kamionem, železnicí a úsporou nákladů u dřevozpracujícího podniku. Tento očekávaný vývoj bude v konkurenčním prostředí výrazně zvýhodňovat lesní subjekty, které umí zajistit operativní dopravu dříví a tato operativa bude také dobře zaplácena.

Nezbytnou součástí každého podnikatelského subjektu v lesním hospodářství i dřevozpracujícím průmyslu je dobře a pružně fungující obchodní činnost, tedy činnost, kterou rozumíme zajišťování finančních výnosů za produkci sortimentů a výrobků. Touto činností je, při správném provedení, podpořen další rozvoj lesního nebo zpracovatelského podniku.

Jaké je ale tedy „správné provedení obchodu“, jaká je jeho úloha:

- 1) Je to zajištění obchodní realizace celé škály produkce daného podniku, tedy všech produktů. Jen tak může být dosaženo maximálního možného výnosu.
- 2) Je to nalezení a zajištění optimální ceny vždy pro konkrétní sortiment.
- 3) Je to zabezpečení finančních toků s využitím nejúčinnějších zajišťovacích instrumentů.
- 4) Je stabilizace navázaných obchodních vazeb na středně nebo dlouhodobé časové úseky.
- 5) Je to příprava nových odběratelských vztahů, které budou aktivní v budoucím období.
- 6) Je to vytvoření odběratelských zaměnitelných variant, kdy každý výrobek má více možností odběratelských kanálů.

Jestliže v konkrétním podniku obchod dobře funguje, má tento podnik možnost kumulovat prostředky, které následně může použít pro další rozvoj. Je jistě manažerským rozhodnutím, v jakém velkém měřítku bude další rozvoj podniku podpořen, ale konkurenční schopnost daného subjektu je zejména určena jeho pružností a neustálou flexibilitou k novým trendům. Jen vazba mezi lesním podnikem jako producentem surového dřeva a zpracovatelským podnikem jako odběratelem je vazbou efektivní, nenahraditelnou a klíčovou pro obě strany. Obě strany jsou na sobě životně závislé a existence jen jedné je minimálně problematická. Obchod musí vytvářet podmínky a příznivou atmosféru pro existenci a fungování dodavatelsko-odběratelské vazby. Je samozřejmé, že jen fungující obchod nezajistí prosperitu zpracovatelským subjektům, ale je jeho povinnost tyto podmínky vytvářet.

Jaké jsou tedy tyto podmínky :

- 1) Zajištění takového množství suroviny, které zabezpečí předpoklad ekonomického a efektivního využití konkrétní kapacity v ročním, lépe víceletém horizontu.
- 2) Rovnoměrnost dodávané suroviny, která minimalizuje určitou sezónnost a specifiku lesní výroby, tedy maximální možnou rovnoměrnost v průběhu kalendářního roku.
- 3) Zajištění dopravní logistiky, která musí řešit dopravu suroviny do zpracujícího podniku za co nejnižší ekonomické náklady.

- 4) Zajištění takových kvalitativních a rozměrových parametrů, které umožňují zpracovatelům rychlou reakci na vývoj trhu s jejich produkcí.

Na českém trhu jsou obchodní vazby mezi dodavateli dřevní suroviny a jejími zpracovateli na různé úrovni. Tuto úroveň výrazně ovlivňují dvě strany obchodu, samozřejmě jak pozitivně tak také negativně. To tedy znamená, že o co nejlepší fungování musí vyvíjet maximální snahu obě strany. Odběratelská sféra pak více či méně úspěšně manažersky realizuje svoje postavení na trhu. Je samozřejmě jisté, že pouze sama je ovšem zodpovědná za případná chybná rozhodnutí a dílčí kroky a tyto chyby musí umět vyřešit svými možnostmi.

Pravděpodobně jen takový vlastník dříví, který je a bude schopen a ochoten reagovat, přizpůsobovat a spolupracovat podle požadavků trhu s dřívím, má šanci na maximální cenu v daný okamžik. Takový vlastník bude a může finance docílené z prodeje dřeva znovu investovat do lesního majetku.

Autor:

Ing. František Dejnožka

Hradecká lesní a dřevařská společnost a.s.

Přemyslova 1106

501 68 Hradec Králové

Přílohy:

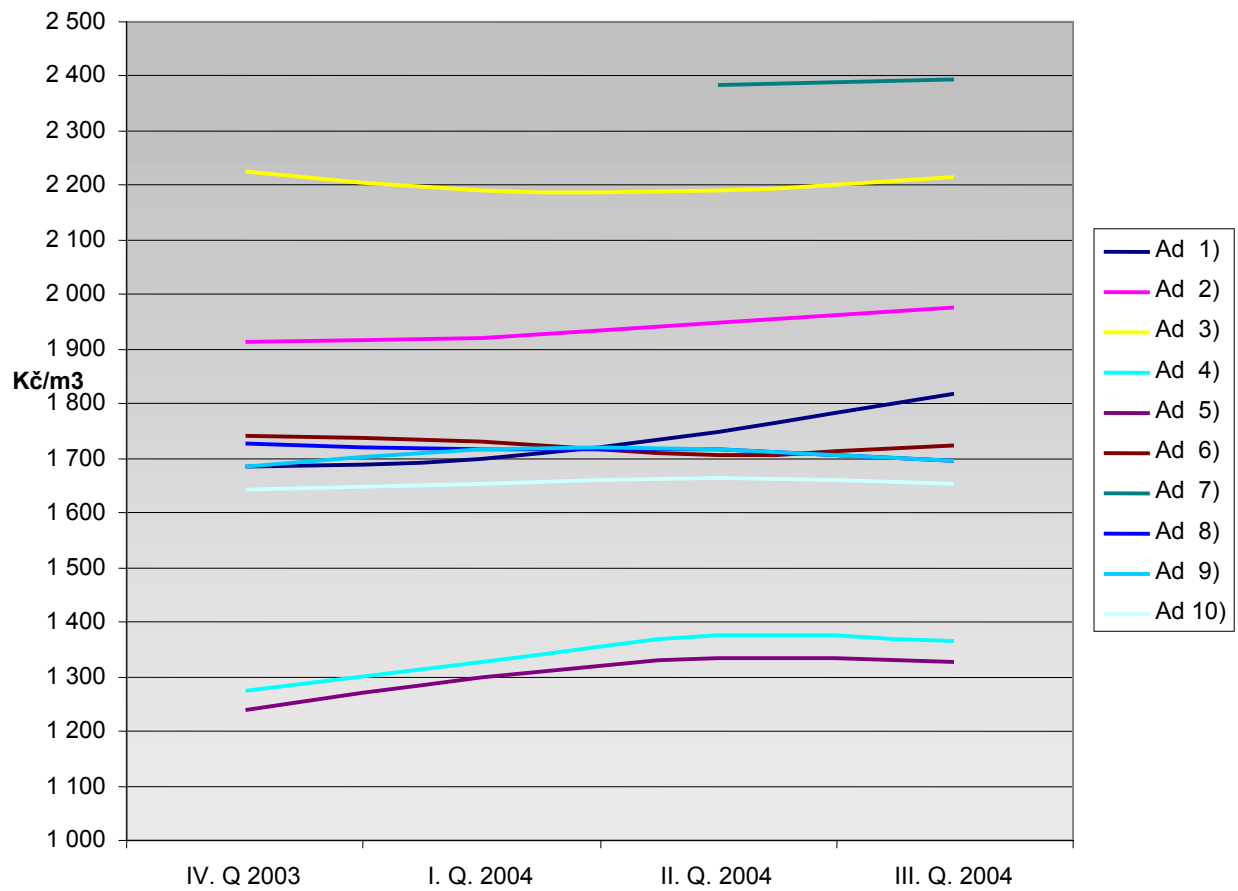
**1. Vývoj cen dříví na Komoditní burze Praha
od IV. kvartálu 2003 u nejobchodovanějších komodit**

1. DHSKSA : SM kulatina	- cena FCO dodavatel	Kč/m3
2. DHSKSB : SM kulatina	- cena FCO odběratel	Kč/m3
3. DHMDKS : MD kulatina	- cena FCO dodavatel	Kč/m3
4. DHBOKS : BO kulatina	- cena FCO odběratel	Kč/m3
5. DHSSKA : SM agregát	- cena FCO dodavatel	Kč/m3
6. DHBKKS : BK kulatina standart	- cena FCO dodavatel	Kč/m3
7. DHDBKS : DB kulatina standart	- cena FCO dodavatel	Kč/m3
8. DHSVSA : SM vláknina Paskov	- cena FCO dodavatel	Kč/AT
9. DHSVSB : SM vláknina Štětí	- cena FCO dodavatel	Kč/AT
10. DHBOVS : BO vláknina Štětí	- cena FCO dodavatel	Kč/AT

	IV.Q 2003	I.Q 2004	II.Q 2004	III. Q 2004
Ad 1)	1640 – 1730	1650 – 1750	1710 – 1785	1750 – 1890
Ad 2)	1800 – 2030	1800 – 2040	1850 – 2050	1850 – 2100
Ad 3)	2200 – 2250	2150 – 2230	2180 – 2200	2200 – 2230
Ad 4)	1250 – 1300	1300 – 1350	1350 – 1400	1350 – 1380
Ad 5)	1190 – 1290	1270 – 1330	1300 – 1370	1300 – 1350
Ad 6)	1700 – 1780	1700 – 1760	1670 – 1740	1700 – 1750
Ad 7)			2350 – 2420	2350 – 2440
Ad 8)	1680 – 1775	1700 – 1735	1700 – 1735	1690 – 1700
Ad 9)	1670 – 1700	1700 – 1735	1700 – 1735	1690 – 1700
Ad 10)	1630 – 1655	1650 – 1655	1650 – 1675	1650 - 1660

	IV. Q 2003		I. Q. 2004		II. Q. 2004		III. Q. 2004	
	Ø	index	Ø	index	Ø	index	Ø	index
Ad 1)	1 685	100,0%	1 700	100,9%	1 748	103,7%	1 820	108,0%
Ad 2)	1 915	100,0%	1 920	100,3%	1 950	101,8%	1 975	103,1%
Ad 3)	2 225	100,0%	2 190	98,4%	2 190	98,4%	2 215	99,6%
Ad 4)	1 275	100,0%	1 325	103,9%	1 375	107,8%	1 365	107,1%
Ad 5)	1 240	100,0%	1 300	104,8%	1 335	107,7%	1 325	106,9%
Ad 6)	1 740	100,0%	1 730	99,4%	1 705	98,0%	1 725	99,1%
Ad 7)					2 385	100,0%	2 395	100,4%
Ad 8)	1 728	100,0%	1 718	99,4%	1 718	99,4%	1 695	98,1%
Ad 9)	1 685	100,0%	1 718	101,9%	1 718	101,9%	1 695	100,6%
Ad 10)	1 643	100,0%	1 653	100,6%	1 663	101,2%	1 655	100,8%

Vývoj cen hlavních sortimentů dříví na Komoditní burze Praha

2. Vývoj průměrných prodejních cen kulatinových sortimentů do sousedních zemí EU

SMRK

jakost	A / B					
	1 a	1 b	2 a	2 b	3 a/b	4a+
IV.Q.1999	47,00	58,00	67,50	70,50	72,50	72,50
IV.Q.2000	47,00	58,00	67,50	70,50	72,50	72,50
IV.Q.2001	47,00	58,00	67,50	70,50	71,50	71,50
IV.Q.2002	47,00	58,00	67,50	70,50	71,50	71,50
IV.Q.2003	45,00	55,00	63,00	65,00	65,00	60,00
IV.Q.2004	45,00	55,00	63,00	65,00	65,00	60,00

jakost	C					
	1 a	1 b	2 a	2 b	3 a/b	4a+
IV.Q.1999	40,00	47,00	57,50	60,50	62,50	62,50
IV.Q.2000	40,00	47,00	57,50	60,50	62,50	62,50
IV.Q.2001	40,00	47,00	57,50	60,50	61,50	61,50
IV.Q.2002	40,00	47,00	57,50	60,50	61,50	61,50
IV.Q.2003	32,00	42,00	50,00	52,00	52,00	47,00
IV.Q.2004	32,00	42,00	50,00	52,00	52,00	47,00

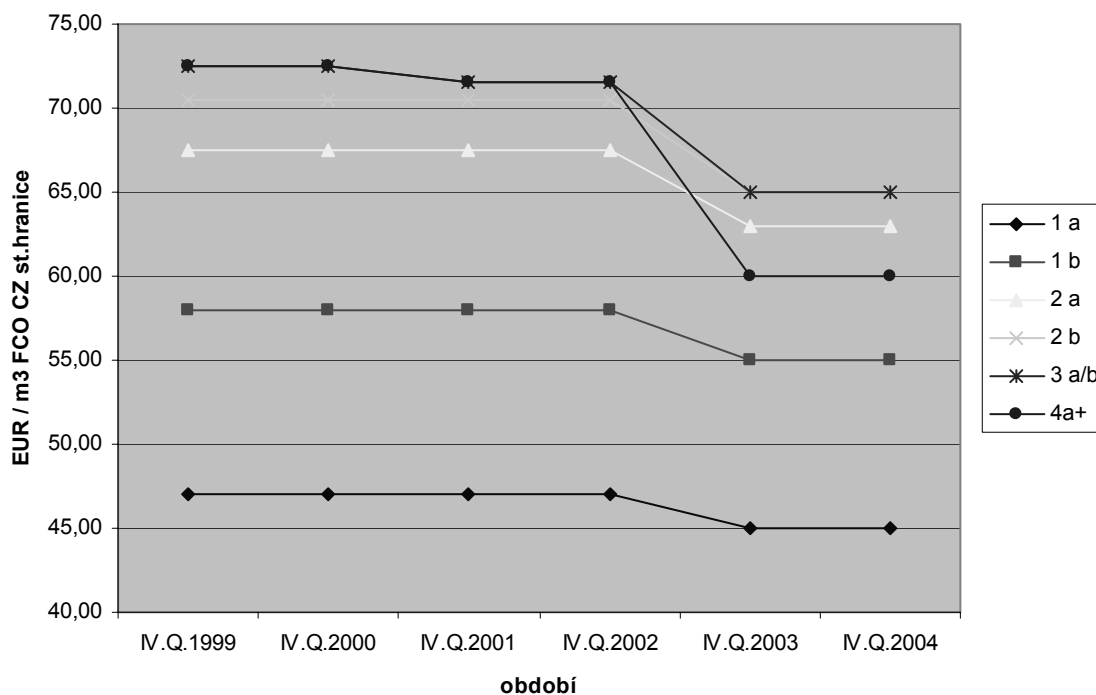
BOROVICE

jakost	A / B				
	1 a	1 b	2 a	2 b	3 a
IV.Q.2000	39,00	45,00	52,00	54,00	54,00
IV.Q.2001	37,00	43,00	48,00	48,00	48,00
IV.Q.2002	37,00	43,00	48,00	48,00	48,00
IV.Q.2003	35,00	43,00	47,00	47,00	47,00
IV.Q.2004	35,00	43,00	47,00	47,00	47,00

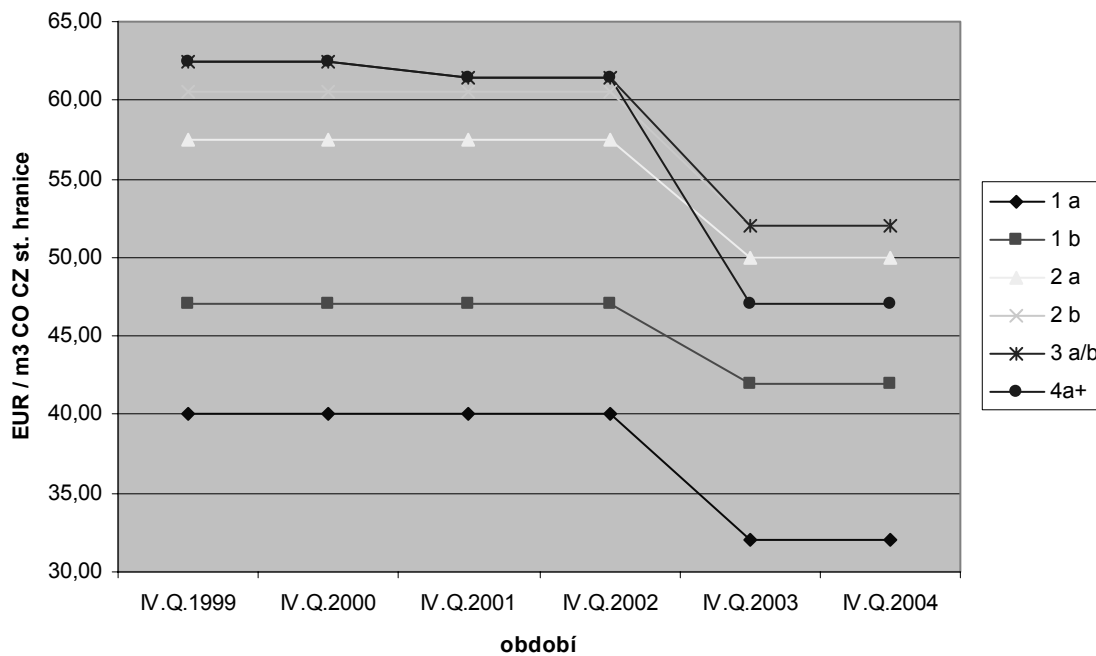
jakost	C				
	1 a	1 b	2 a	2 b	3 a
IV.Q.2000	32,00	36,00	43,00	45,00	45,00
IV.Q.2001	30,00	36,00	41,00	41,00	41,00
IV.Q.2002	30,00	36,00	41,00	41,00	41,00
IV.Q.2003	30,00	36,00	40,00	40,00	40,00
IV.Q.2004	30,00	36,00	40,00	40,00	40,00

Pozn.: Veškeré ceny jsou uvedeny v EUR/m³ a jsou FCO CZ státní hranice

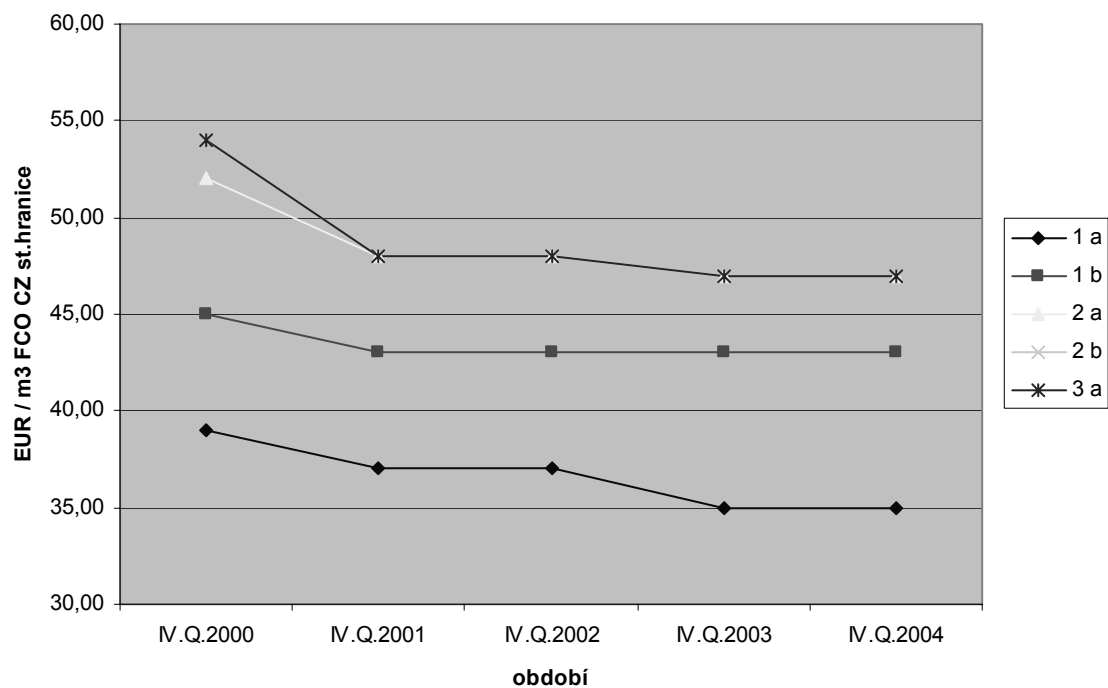
Ceny SMRKU III.tř.j. A/B v letech 1999-2000

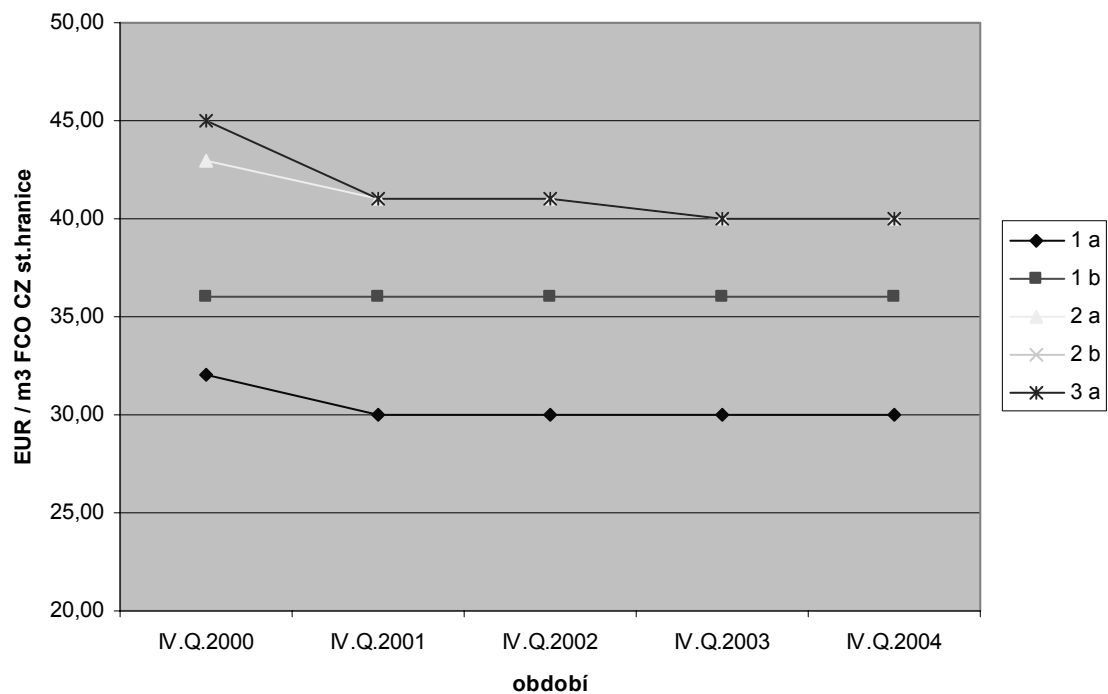
Ceny SMRKU III.tř.j. C v letech 1999-2004

Ceny BOROVICE III.tř.j. A/B v letech 2000-2004

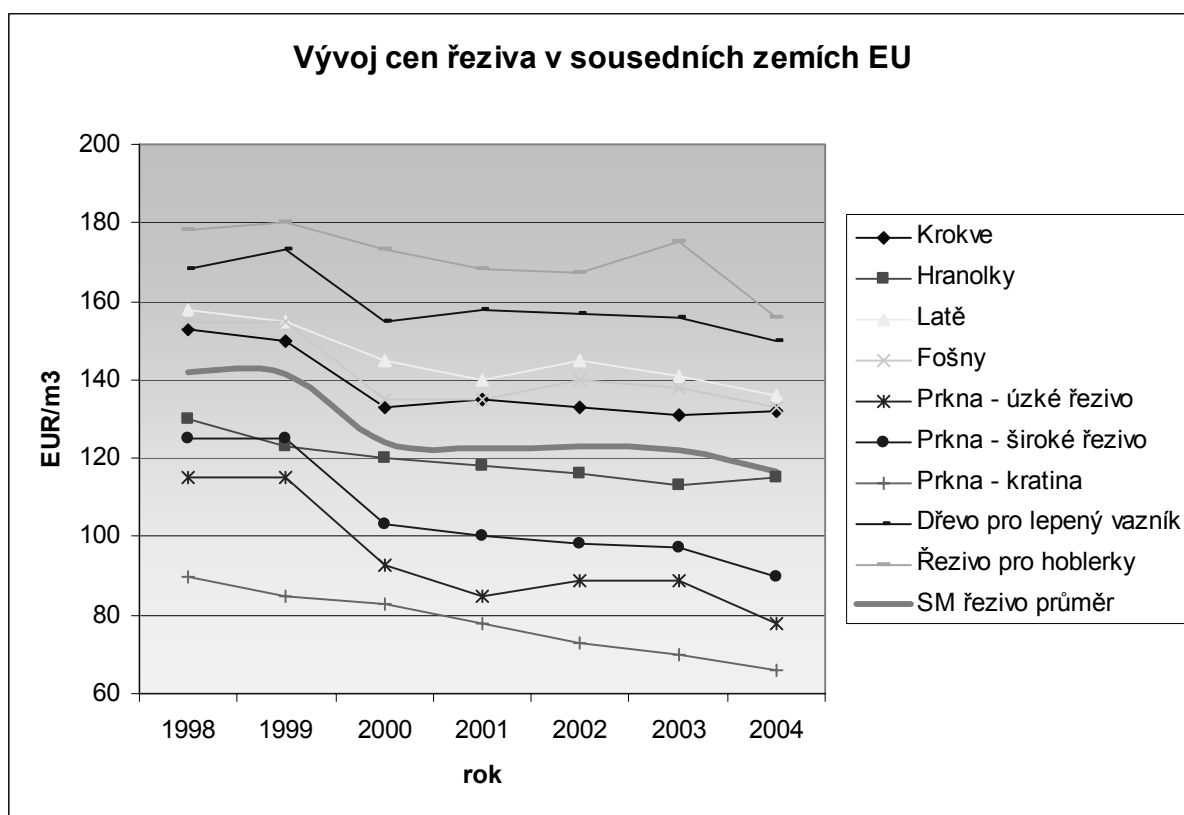

Ceny BOROVICE III.tř.j.C v letech 2000-2004

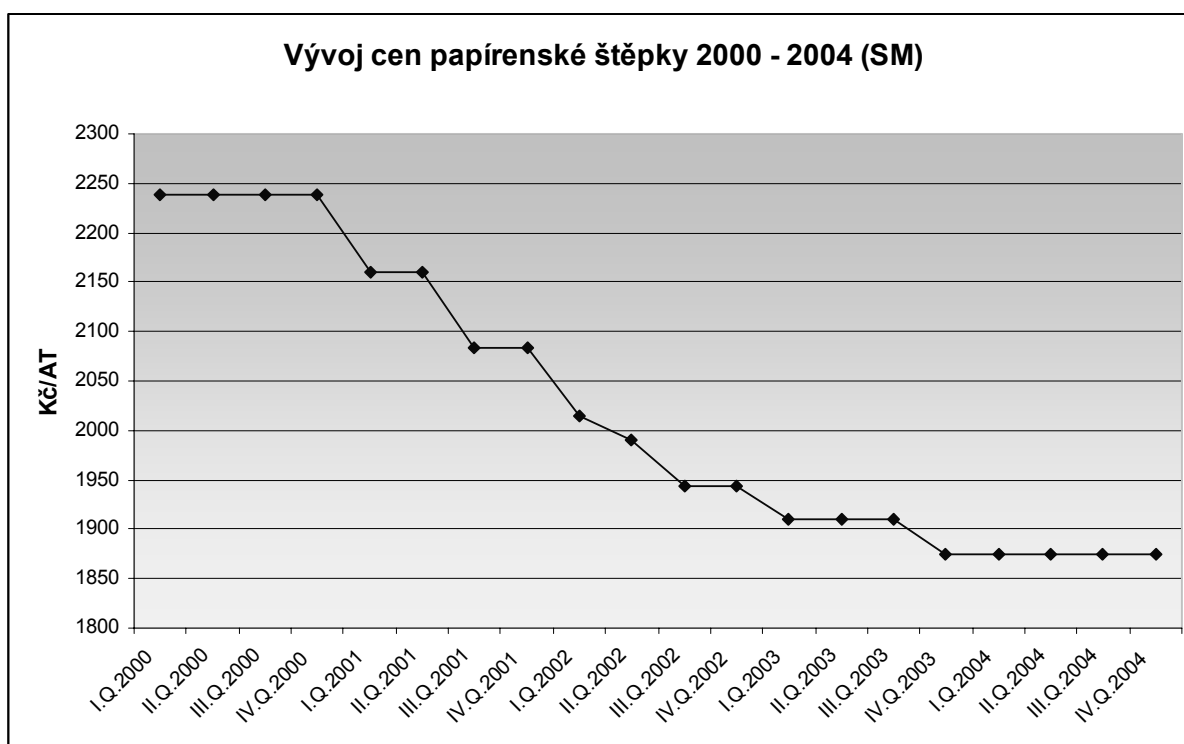
3. Vývoj cen řeziva na trzích v sousedních zemích EU

Výrobek	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Krokve	153	150	133	135	133	131	132
Hranolky	130	123	120	118	116	113	115
Latě	158	155	145	140	145	141	136
Fošny	155	155	135	135	140	138	133
Prkna - úzké řezivo	115	115	93	85	89	89	78
Prkna - široké řezivo	125	125	103	100	98	97	90
Prkna - kratina	90	85	83	78	73	105	66
Dřevo pro lepený vazník	168	173	155	158	157	152	150
Řezivo pro hoblerky	178	180	173	168	167	156	156
SM řezivo průměr	142	141	124	122	123	122	117

4. Vývoj cen papírenské štěpky

OBDOBÍ	Kč/AT	Kč/m3	%
I.Q.2000	2239	929	100%
II.Q.2000	2239	929	100%
III.Q.2000	2239	929	100%
IV.Q.2000	2239	929	100%
I.Q.2001	2161	897	97%
II.Q.2001	2161	897	97%
III.Q.2001	2083	864	93%
IV.Q.2001	2083	864	93%
I.Q.2002	2014	836	90%
II.Q.2002	1990	826	89%
III.Q.2002	1944	807	87%
IV.Q.2002	1944	807	87%
I.Q.2003	1910	793	85%
II.Q.2003	1910	793	85%
III.Q.2003	1910	793	85%
IV.Q.2003	1875	778	84%
I.Q.2004	1875	778	84%
II.Q.2004	1875	778	84%
III.Q.2004	1875	778	84%
IV.Q.2004	1875	778	84%

Pozn.: Jsou použity údaje BIOCELU Paskov (srovnatelná základna daná přejímkou ATRO) za období I.Q. 2000 – IV.Q. 2004, dřevina SM, ve vztahu k stejnému přepočítanému dodavateli.

III. BLOK

OLH A STÁTNÍ SPRÁVA LESŮ V ČR VE SROVNÁNÍ S VYSPĚLOU EVROPOU

STÁTNÍ SPRÁVA LESŮ ODBORNÝ LESNÍ HOSPODÁŘ Z POHLEDU KRAJE

(Kompetence orgánů státní správy lesů, vrchního státního dozoru, odborného lesního hospodáře)

Petr B u r e š

V názvu zmíněný pohled z pozice kraje je (vedle rozsahu předpisů, které jsou na úseku lesního hospodářství dány) charakterizován i tím faktem, že v daném modelu veřejné správy je činnost úřadu na úrovni kraje ovlivňována i v rámci zákona o krajích. Oblast lesního hospodářství je na úrovni kraje ovlivňována schváleným Programem rozvoje kraje. Oblast lesního hospodářství je v rámci kraje konfrontována s činností na ostatních úsecích, které kraj spravuje, zejména se jedná o úseky z oblasti ŽP, regionálního rozvoje. Dále pak při řešení otázky úpravy rozpočtového určení daní dochází na základě požadavku samosprávy k podrobnému rozklíčování systému finančních toků v lesním hospodářství - na příklad až po položky řešící placení OLH.

K projednávání problematiky na úseku lesního hospodářství se často vedení odboru schází k neformálním jednáním s většími vlastníky lesů a s významnými OLH. Řada důležitých otázek je pak projednávána v pracovní skupině k Analýze stavu lesa a lesního hospodářství v kraji Vysočina, která pracovala pod vedením radního kraje Vysočina, který má uvedený úsek v kompetenci.

Některé výstupy ze zmíněných jednání vedou k závěru, že zejména některé provozní a terénní věci ve stávajícím systému unikají státní správě lesů. Někteří pracovníci státní správy pak nezvládnou situaci týkající se kvality předložených LHO, posouzení práce OLH, chybí jim praktické zkušenosti z hospodaření, aplikace zákona samozřejmě odpovídá jejich zkušenostem, nemají dovednosti z oblasti nedirektivního a poradenského přístupu k vlastníkům lesů apod.

Orgány státní správy lesů, odborný lesní hospodář a orgán vrchního státního dozoru, to jsou tři instituty, které v podmínkách České republiky v intencích svěřených zákonem č. 289/95 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen lesní zákon) dozírají na dodržování zákona o lesích, předpisů vydaných k jeho provedení a rozhodnutí vydaných na jeho základě. Každý z těchto jmenovaných má jinou kompetenci ze zákona, a tedy jiné poslání, jinou pozici, jiný druh a rozsah prací. Jsou zaměstnanci různých rezortů, různých institucí, různých právnických osob; nakonec se může jednat i o fyzickou osobu. Poslední věta je skutečně završením složitosti a komplikovanosti celého systému. Mimochodem uvádí do němeého úžasu i naše kolegy ze sousedství, zejména pokud se jedná o Rakušany a Němce.

Orgán vrchního státního dozoru, konkrétně pak Ministerstvo životního prostředí, v rámci výkonu vrchního státního dozoru dozírá, jak orgány státní správy lesů, právnícké a fyzické osoby dodržují ustanovení zákona o lesích, ... (§ 50 lesního zákona).

Kompetence orgánů státní správy lesů jsou taxativně vyjmenovány v kompetenčních paragrafech, tj. pro orgán státní správy lesů obecního úřadu obce s rozšířenou působností v § 48 lesního zákona, kraje v § 48a zákona o lesích a pro Ministerstvo zemědělství, jako ústřední orgán státní správy lesů v § 49 zákona o lesích. § 47, odst. 2 a 3 zákona o lesích je pak věnován výkonu státní správy lesů ve vojenských lesích, které jsou

v působnosti Ministerstva obrany a v lesích národních parků. Tímto tedy zákon o lesích přesně ohraničuje povinnosti jmenovaných - orgánu vrchního státního dozoru a orgánů státní správy lesů. Pokud hovoříme o kompetencích jmenovaných orgánů státní správy, musíme zmínit zákon č. 149/2003 Sb., o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin, jakožto k právní normě související se vstupem České republiky do Evropské unie (ta bude také dozírat, prostřednictvím osob pověřených k výkonu kontroly Evropskou komisí, jak je zákon dodržován). Tato právní norma představuje další výrazné zatížení pracovníků státní správy, zejména na „úřadech pověřených obcí“, kteří mají již nyní mnohdy nevalné podmínky k výkonu státní správy lesů, přičemž často vypomáhají s agendami i z jiných úseků státní správy, které příslušný odbor spravuje.

Pokud se vrátíme k původnímu tématu a budeme se věnovat právům a povinnostem odborného lesního hospodáře, nenalezneme jeho povinnosti koncentrovány do jednoho paragrafu, jako je tomu u orgánu státní správy lesů, ale budeme je nacházet různorodě (i přes to, že jich je nemnoho) v zákoně o lesích, případně jeho prováděcích předpisech. Postavení a účel institutu odborného lesního hospodáře je definován v § 37 lesního zákona, jeho povinnosti potom ust. §§ 33 a 52 lesního zákona, ust. § 1 vyhlášky MZe č. 77/1996 Sb., o náležitostech o odnětí nebo omezení a podrobnostech o ochraně pozemků určených k plnění funkcí lesa a ust. § 16 vyhlášky MZe č. 82/1996 Sb., o genetické klasifikaci, obnově lesa, zalesňování a o evidenci při nakládání se semeny a sazenicemi lesních dřevin a potažmo v dalších jiných. Další činnost odborného lesního hospodáře vyplývá z „Pravidel o poskytování finančních příspěvků na hospodaření v lesích...“, která jsou přílohou k zákonu o státním rozpočtu, kde příloha k žádosti o poskytnutí finančního příspěvku (pro určité předměty příspěvku) podle těchto pravidel stanovuje povinnost odborného lesního hospodáře vybavit přílohu razítkem, datem a podpisem, a tedy potvrdit některé skutečnosti dle specifikace. O všech odborných úkonech a o činnostech prováděných na základě udělení licence OLH je tento povinen vést evidenci a doklady vztahující se k těmto činnostem archivovat po dobu nejméně tří let po skončení kalendářního roku, ve kterém byla činnost vykonána nebo ukončena, pokud zvláštní předpisy nestanoví jinak - § 4 vyhlášky MZe č. 100/1996 Sb., kterou se stanoví náležitosti žádosti o udělení licence v lesním hospodářství a podrobnosti o udělování licencí v lesním hospodářství. Takto definované povinnosti samozřejmě odpovídají době vzniku zákona o lesích, cílům a prioritám, které byly stanoveny.

Výše uvedené povinnosti OLH přímo vyplývající ze zákona o lesích a z dalších předpisů, jsou pro nevyhovující rozsah těchto předpisů samozřejmě odlišné od povinností OLH, který tuto funkci vykonává, např. na velkém soukromém lesním majetku, kde další povinnosti, resp. specifikace povinností výše stanovených, může být vázána např. pracovní smlouvou, smlouvou o výkonu funkce OLH, či jiným podobným právním aktem. Stejně je tomu např. i u Lesů České republiky, s.p., kde je rozsah činnosti upraven vnitřním předpisem a to jak ve vztahu k lesům v majetku státu, tak i majetcích, kde LČR, s.p. vykonávají funkci OLH dle § 37, odst. 6 zákona o lesích.

Ať se však jedná o výkon funkce OLH na tom, či onom majetku, jeho základní povinností, vycházející ze současně platné právní úpravy, je zabezpečovat vlastníkovu odbornou úroveň hospodaření v lese podle zákona o lesích a právních předpisech vydaných k jeho provedení s tím, že vlastník lesa je povinen zajišťovat hospodaření v lesích v součinnosti s OLH. Vzhledem k tomu, že dle § 1 zákona o lesích je les národním bohatstvím, je povinností státu zabezpečit výkon funkce OLH v dostatečném rozsahu a kvalitě tak, aby s tímto národním bohatstvím bylo řádně nakládáno. Tomu je třeba přizpůsobit i rozsah práva povinností, které je povinen OLH vykonávat, což se v současné právní úpravě je nedostatečně zakotveno. K dosažení cíle je třeba zvážit i eventuelní zavedení zkoušek odborné úrovně OLH. Na tomto místě je třeba připomenout skutečnost, že tento systém byl již dříve v našich zemích realizován a bohužel skončil v roce 1972.

Co se týká vztahu: vlastník – OLH - lze považovat za jedině správně nastavený princip a to ten, že za stav lesa je před zákonem zodpovědný vlastník. Ten ovšem, aby dostal všech povinností ze zákona, musí mít zajištěn odpovídající odborný servis. To platí především v těch případech, kde OLH je vlastníku přidělen „ze zákona“ či rozhodnutím orgánu státní správy lesů (zde je limit povinností OLH stanoven zákonem, ze kterého vychází příslušné rozhodnutí správního orgánu). Výhodou tohoto systému je fakt, že postoj OLH nemusí být ovlivněn postojem vlastníka, neboť placení činnosti OLH je realizováno přes stát. Tento logický postup a celek musí být, a v tuto chvíli tomu tak není, uzavřen jednoznačně a především dostatečně stanovenými povinnostmi odborného lesního hospodáře, a to jak vůči vlastníku, tak i vůči státu, potažmo orgánům státní správy lesů. Neuspokojivé stanovení povinností OLH vůči orgánům státní správy lesů lze současně právní úpravě třeba jednoznačně vytknout a je třeba ošetřit a zahrnout do oblastí, kterým by měla být věnována pozornost při předpokládané novele lesního zákona.

Vždyť kdyby byl rozsah povinností stanoven dostatečně a funkčně přiměřeně, proč by mnozí OLH vy-

konávali činnosti nad rámec povinností stanovených zákonem. Pravděpodobně proto, že jim to stavovská čest velí, protože vnímají, že mnohé zákon neřeší či neřeší optimálně a oni tyto nedostatky narovnávají o své vlastní vůli. Nebo naopak by nenastávala situace, kdy někteří OLH odmítají vykonávat činnosti, jenom proto, že jim to zákon neukládá, když mnozí jiní jejich kolegové tyto činnosti považují za samozřejmé a nezbytné.

V souvislosti s tímto je však třeba také otevřít otázku, jaké zázemí vytvoří stát, jako subjekt, který má a bude muset mít vysoké požadavky na činnost OLH. Poskytnutí lesní hospodářské osnova odbornému lesnímu hospodáři v případě, kdy jej orgán státní správy pověří dle § 37, odst. 6 lesního zákona. V souvislosti s tímto je poukazováno na to, že data poskytovaná v analogu nejsou pro výkon OLH při činnosti nad větší rozlohou lesa tím optimálním, je zájem o získání digitálních dat a s tím samozřejmě souvisí otázka odpovídajícího software. A pokud hovoříme o činnosti OLH s drobnými majetky (LHO), pak stojí za zmínku ten fakt, že pro práci OLH je nezbytné znát „aktuální“ stav katastru nemovitostí zájmové oblasti a pak se nabízí otázka, zda získání těchto dat je čistě věcí OLH, či naopak stát, potažmo orgány státní správy lesů by měli být poskytovateli potřebných údajů třeba i za situace, kdy oni samy pověřili výkonem činnosti OLH určitou osobu, ať už právníčkou nebo fyzickou..

Situaci týkající se činnosti OLH daleko lépe vnímáme nyní v době gradací kůrovců. V této době jsou orgány státní správy I. stupně de fakto do značné míry odkázány na činnosti OLH, které nejsou ze zákona obtížně vynutitelné, avšak prakticky nezbytné. Lze mezi ně zařadit např. i aktivní vyhledávání dřevní hmoty napadené kůrovci, předávání této informace vlastníku lesa, poskytování odborné pomoci a v případě, že vlastník nejedná v souladu s jeho pokyny, resp. se zákonem o lesích, informování orgánů státní správy lesů o těchto skutečnostech s žádostí o zjednání nápravy. K tomuto se, mimo jiné, sice váže ust. § 52 zákona o lesích, avšak jeho praktické naplnění v nejdůležitějších ohledech lesního hospodářství není dostatečně legislativně podchyceno.

A pokud hovoříme o povinnostech OLH, pak musí být jednoznačně stanovena pravidla uložení „sankce“ za nesplnění povinností s tím, že pokud hovoříme o sankci, pak se může jednat jak o např. o uložení pokuty, či dočasné pozastavení činnosti až zákaz činnosti či odnětí licence s časovým omezením. Souběžně s tímto represivním přístupem je vhodné ponechat již existující „motivační princip“ - stanovení výše nákladů na činnost OLH až na 1,4 násobek příslušné sazby dle vyhlášky MZe č. 219/1998 Sb., o způsobu výpočtu nákladů na činnost odborného lesního hospodáře v případech, kdy jeho činnost hradí stát umožňující ocenit nadstandardní výkon funkce OLH či extrémní podmínky, za jakých je funkce OLH vykonávána. Ale pokud je k tomuto ze strany státní správy přistoupeno, pak musí být doloženo z jakého důvodu a o jaký „nadstandard“ se jedná.

V souvislosti s tímto je třeba také zmínit o potřebě upravit způsob výpočtu nákladů za činnost odborného lesního hospodáře, kdy § 1 vyhlášky MZe č. 219/1998 Sb., nejednoznačně stanovuje způsob výpočtu nákladů za činnost OLH, pokud tuto činnost vykonává pro více než 50 vlastníků.

Abych objasnil, proč je tomuto tématu krajem Vysočina věnována taková pozornost, uvedu nyní několik údajů, které mají vazbu k výkonu státní správy lesů na území kraje a činnosti OLH. Promiňte mi, že některé údaje jsou starších dat, ale jedná se o položky, kdy nedošlo k podstatné změně údajů a jejich vypovídající úroveň, vzhledem k požadavku na ilustrační přiblížení problému, je vyhovující.

Na území kraje Vysočina se nachází 15 obecních úřadů obcí s rozšířenou působností. Na těchto má jen výjimečně pracovník v náplni práce pouze výkon státní správy lesů a část těchto pracovníků se s prací ve státní správě (respektive ve veřejné správě) seznámila až při nástupu na tuto funkci.

Kraj Vysočina je charakterizován relativně vysokým podílem lesů v celkové rozloze kraje. Celková výměra územní jednotky kraje Vysočina v roce 2000 činila 692 551 ha, z toho celková výměra porostní půdy 208 702 ha, takže lesnatost kraje činí 30,14 % (lesnatost ČR je 32,8 %). Obecně lze konstatovat, že se jedná o kraj s vysokým podílem jehličnatých dřevin, a to především smrkových monokultur (75 %), což se vzhledem k obecnému trendu a snaze státu zvyšovat podíl listnatých dřevin (z důvodu očekávané změny klimatu, zvýšení stability porostů, zvýšení biodiverzity apod.) jeví do budoucna jako jeden ze stěžejních úkolů pro všechny vlastníky lesů v tomto regionu.

Formy vlastnictví a struktura lesních majetků

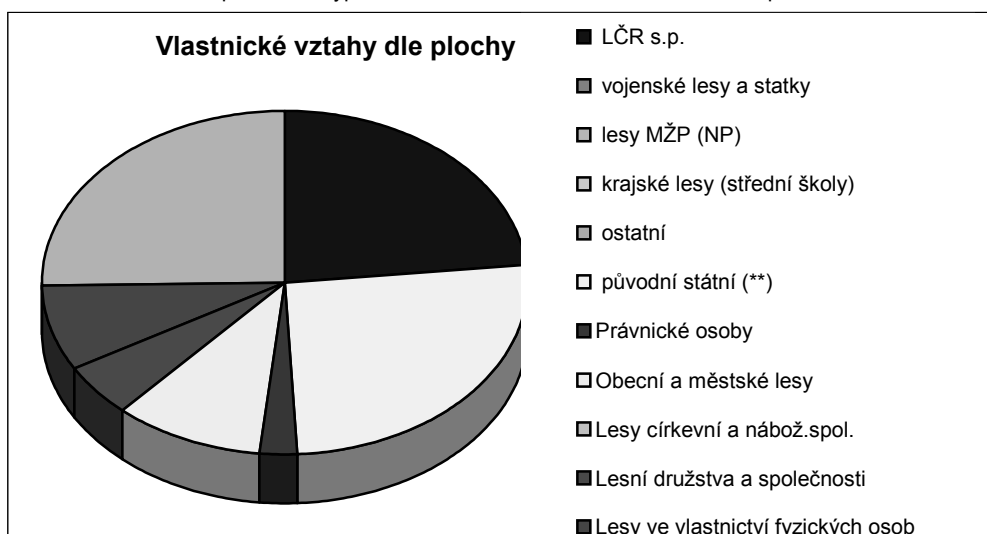
Kraj Vysočina má specifickou vlastnickou strukturu lesů, v níž mají silné zastoupení malé obecní a soukromé lesní majetky (tabulka č. 1 a 2).

Tabulka 1: Zastoupení forem vlastnictví (struktura vlastnictví) v kraji Vysočina

TAB.		por.půda (ha)	% por. půdy kraje	počet LHC (*)
1x	Státní lesy	101 769	49,12	28
10	z toho	48 249	23,29	12
11	LČR s.p.			
11	vojenské lesy a statky			
12	lesy MŽP (NP)			
13	krajské lesy (střední školy)			
14	ostatní			
19	původní státní (**)	53 519	25,83	16
30	Právnícké osoby	5 092	2,46	12
40	Obecní a městské lesy	20 790	10,04	128
50	Lesy církevní a nábož.spol.			
60	Lesní družstva a společnosti	10 421	5,03	8
70	Lesy ve vlastnictví fyzických osob	16 483	7,96	43
80	LHO a vlastnický různorodé	52 623	25,40	26
90	Ostatní (nezařazené) lesy			
	CELKEM	207 178	100,00	245

(*) počet LHC zasahujících zcela nebo částečně do vykazovaného kraje

(**) původní velké LHP ve státním vlastnictví - platnost od 1981 – od 1996, částečně platnost od 1997, soukromníci a obce zde hospodaří dle výpisu z LHP a nové vlastní LHP budou mít až při obnově LHP

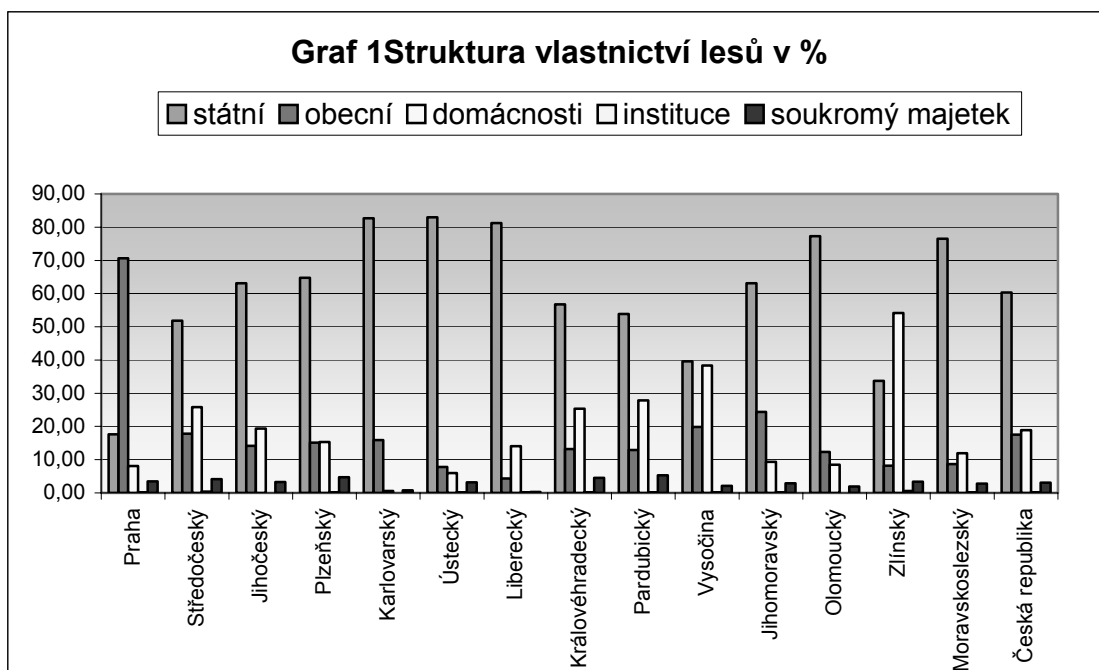
Pramen: ÚHÚL 2004

Tabulka 2: Struktura lesních majetků podle velikosti v kraji Vysočina v roce 1999

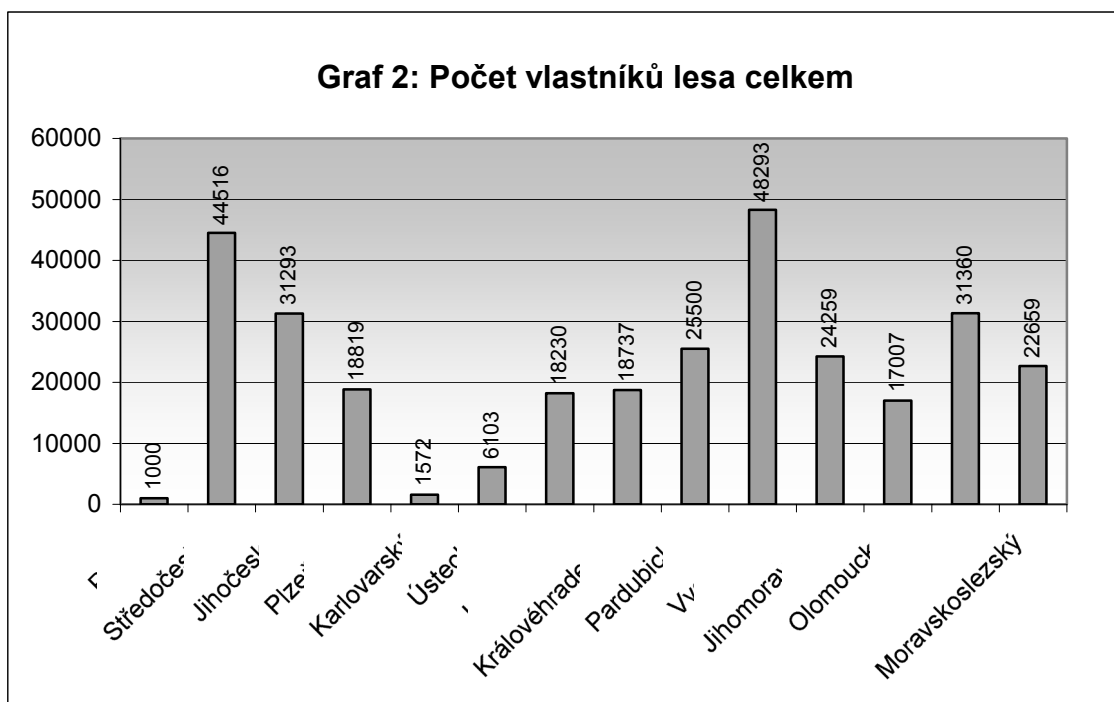
Průměrná velikost lesního majetku v ha	4,26
Průměrná velikost lesního majetku v ha bez státního sektoru	2,57

Pramen: VÚLHM

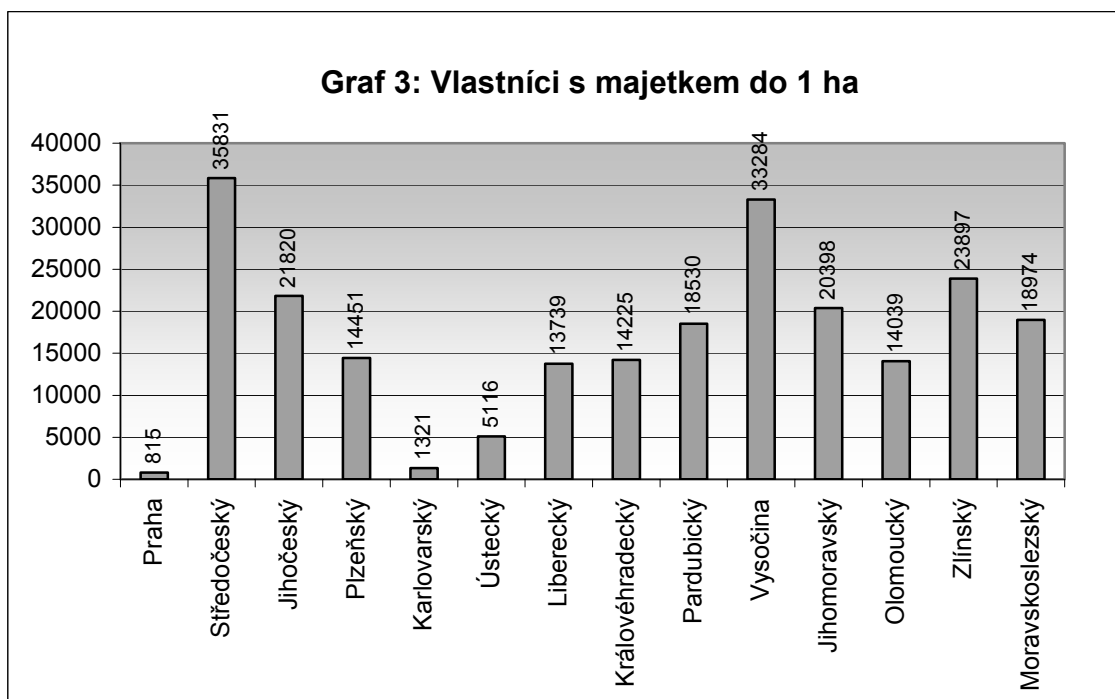
Pro ilustraci lze uvést, že průměrná výměra lesního majetku v soukromém vlastnictví v ČR je cca 3 ha (Pramen: TBFRA 2000) a průměrná výměra obecních lesů je 78 ha.

Ze získaných výsledků vyplývá, že z hlediska struktury vlastnictví je **nejnáročnější situace právě v kraji Vysočina - 48 293 vlastníků (lesních majetků)**, jak je uvedeno v grafu č. 2 a 3.

Pramen: VÚLHM, 1999

Pramen: VÚLHM, 1999

Pro srovnání lze uvést počty lesních majetků i v jiných krajích (Středočeský kraj 44 516 majetků, Zlínský kraj 31 360 majetků, Jihočeský kraj 31 293 majetků). Přehled o počtech lesních majetků v kraji podle okresů sestupným způsobem dokumentuje tabulka č. 3.

Tabulka 3: Počty lesních majetků podle okresů v kraji Vysočina v roce 1999

Okres	Počet lesních majetků
Žďár nad Sázavou	13 608
Havlíčkův Brod	9 553
Pelhřimov	9 164
Třebíč	9 132
Jihlava	6 836
Celkem kraj	48 293

Pramen: VÚLHM

Podpora hospodaření v lesích

Kraj Vysočina je také krajem s největším počtem žádostí a jedním z krajů s největším objemem čerpání finančních příspěvků státu na sdružování vlastníků lesů malých výměr, krajem s největším objemem čerpání finančních příspěvků na vyhotovení lesních hospodářských plánů a krajem s největším počtem žádostí na finanční příspěvky na ekologické a přírodě blízké technologie.

V následující tabulce č. 4 jsou uvedeny údaje o čerpání finančních příspěvků pro vlastníky lesů dle jednotlivých krajů v roce 2000.

Tabulka 4: Čerpání finančních příspěvků pro vlastníky lesů v krajském porovnání v roce 2000

	Finanční příspěvek v tis. Kč									Celkem tis.Kč	Počty žádostí
							G		I		
Středočeský	27	30 915	141	1 430	27 634	0	498	5 465	54	66 165	873
Jihočeský	0	23 182	259	1 563	41 007	0	308	1 993	3 307	71 619	1 069
Plzeňský	0	23 113	472	1 351	22 864	0	44	11 634	142	62 620	770
Karlovarský	4 534	3 166	20	622	8 169	0	0	995	30	17 537	106
Ústecký	22 695	7 156	25	614	0	0	243	7 072	273	38 078	304
Liberecký	0	4 178	90	224	9 403	0	97	121	0	14 112	200
Královéhradecký	5 188	18 731	0	2 621	22 002	9 954	409	24	100	59 028	636
Pardubický	48	14 106	240	1 133	8 432	4 082	294	9 761	212	38 308	772
Vysočina	0	17 068	946	1 815	10 370	11 294	417	13 647	30	55 587	1 095
Jihomoravský	0	12 329	68	1 062	15 639	6 584	22	8 435	388	44 526	262
Olomoucký	0	9 264	193	1 112	25 429	0	77	8 981	430	45 486	271
Zlínský	0	12 016	677	1 063	7 191	13 379	122	3 776	30	38 254	645
Moravskoslezský	1 374	8 926	0	1 243	1 689	0	249	168	230	13 878	451
CELKEM	33 866	187 151	3 130	1 582	199 829	45 292	2 780	72 073	5 225	565 198	7 454

Pramen: MZe

Vysvětlivky k označení jednotlivých finančních příspěvků:

A – obnova lesů poškozených imisemi

F – hrazení bystřin

B – obnova, zajištění a výchova porostů

G – podpora ohrožených druhů zvěř

C – sdružování vlastníků lesů malých výměřů H – vyhotovení lesních hospodářských pl.

D – ekologické a k přírodě šetrné technologie I – ostatní hospodaření v lesích

E – zajištění mimoprodukčních funkcí lesa J – příspěvek na programy spolufinanc. s fondy ES

Poznámka: Na programy spolufinancované s fondy EU (finanční příspěvek „J“) připadly v roce 2000 za celou ČR necelé 2 mil. Kč. V současné době je položka neosazena.

Za uplynulé tři roky zůřadoval Krajský ůřad kraje Vysočina více jak 78 mil.korun na příspěvcích na hospodaření v lesích. O tom v jaké struktuře, vypovídá uvedená tabulka.

Dot. titul	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	Kč celk.	Poč. žád.
Rok												
2001	16700	1391	2500	816	0	1215	0	128	0	-	22750	971
2002	18230	1491	2839	4200	0	1488	402	65	0	-	28715	1005
2003	18629	1578	3394	407	0	682	1899	74	0	15	26678	825
Celk.	53559	4460	8733	5423	0	3385	2301	267	0	15	78143	2801

Z celkové částky 26.681.239 Kč proplacených v roce 2003 byly cca 4 mil. Kč vloženy do lesů vlastníků do 50 ha. K této věci nutno podotknout, že mnozí větší vlastníci s těmito příspěvků v rámci svého hospodaření uvažují a zahrnují do svých finančních kalkulací.

OLH potvrzovali v roce 2003 na území kraje Vysočina rozsah prací odpovídající finančním příspěvkům ve výši **více než 23,6 mil Kč!**

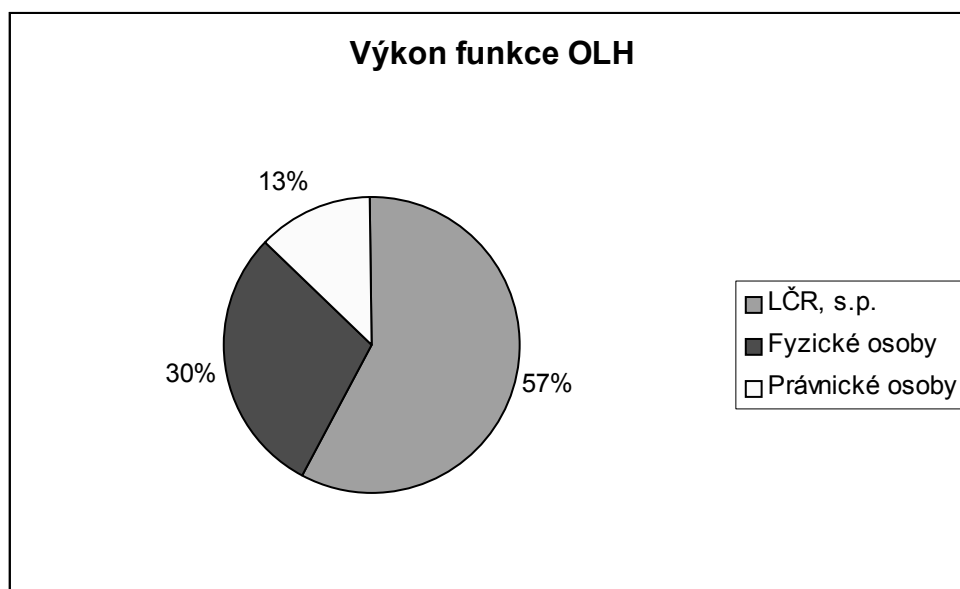
Z posledně uvedeného vyplývá, že odbor lesního a vodního hospodářství a zemědělství krajského úřadu kraje Vysočina má v souvislosti s žádostmi a následnými kontrolami několik stovek kontaktů s vlastníky lesů v průběhu roku.

V souvislosti s tímto není od věci připomenout, že Ministerstvo zemědělství předpokládalo (vycházející z připravované novely zákona o změně rozpočtového určení daní), převod výdajů z kapitoly Ministerstva zemědělství na příspěvky na hospodaření v lesích pro rok 2005 a kraj Vysočina pouze ve výši 19.364 tis. Kč.

Tedy na jedné straně se tenčí finance na příspěvky na hospodaření v lesích, na druhé straně nemáme solidní lesní hospodářskou evidenci či evidenci dřevní hmoty, tak aby určité daně byly zřejmé a jasné.

Na území kraje Vysočina bylo za existence okresních úřadů podle § 37, odst. 6 zákona o lesích pověřeno výkonem OLH celkem 27 subjektů, z čehož je 22 fyzických osob. Všechny tyto osoby v rámci činnosti OLH spravují celkem cca 25.000 ha lesů. Jednotlivá pověření jsou jak na dobu určitou (doba pověření od 4 let do 10 let), tak i v devíti případech na dobu neurčitou (v kontrastu s případy, kdy vlastní licence na výkon OLH je jinou státní správou lesů udělena fyzické osobě třeba jen na 3 roky!).

To, že o takovýto výkon OLH fyzickými osobami je ve většině ohledů zajímavou věcí svědčí ten fakt, že až spuštěním systému dlouhodobých pověření na funkci OLH nebo pověření na dobu neurčitou vzniká Česká komora OLH. Centrum má na Vysočině, tedy v místech, kde výskyt těchto pověření je velice vysoký.

Pokud bychom měli náklady na činnost OLH finančně kvantifikovat, pak přes Krajský úřad kraje Vysočina každoročně „proteče“ na činnost OLH hrazenou státem cca 20 mil. Kč.

Tolik krátce ke specifikám kraje Vysočina, které nás v kraji vedou k rozsáhlejším úvahám jak ohledně OLH, tak ohledně precizace lesní hospodářské evidence a ohledně otázek týkajících se slučování vlastníků lesů.

Pokud bychom měli dále pohovořit o problematice OLH, pak je třeba připomenout důležitý detail a tedy ten, že vlastník má právo vybrat si odborného lesního hospodáře; jeho jméno je povinen oznámit orgánu státní správy lesů. Tím je dána potřebná možnost vlastníku kdykoliv si vybrat OLH, který bude splňovat jeho požadavky a tuto volbu může z blíže nespecifikovaných důvodů kdykoliv zopakovat.

Při úvahách jak dále s OLH, bychom měli z pohledu praxe zkoumat požadavky na jeho činnost. V tomto ohledu můžeme oddělit případy, kdy si OLH vybere vlastník sám a věnovat se případu, kdy osoba OLH je vlastníkem stanovena a s touto spolupracuje do doby změny. Jedná se o případy vlastníků, kteří hospodaří nebo mohou hospodařit podle LHO. I u těchto OLH se jedná o práce v terénu bez pevně stanovené pracovní doby. Jedná se o činnost, která vyžaduje vysokou mobilitu a jeho vstřícnost k potřebám vlastníků. Ty jsou často charakterizovány směrováním kontaktů s osobou OLH do odpoledních hodin.

Je nanejvýš vhodné z důvodu zefektivnění práce OLH, aby osoba, která se pohybuje po daném území

tuto činnost vykonávala pokud možno na lesních pozemcích bez rozdílu vlastnictví. Z tohoto pohledu se jeví jako optimální současný model, kdy právnická osoba, která v určeném území vykonává právo hospodaření ve státních lesích vykonává funkci OLH i v lesích, pro které jsou zpracovány lesní hospodářské osnovy. Odpadají problémy, které mají fyzické osoby s jejich plánovanou či neplánovanou nepřítomností (nemoc, rodinná dovolená apod.). Alternativou by mohl být výkon činnosti OLH zajišťovaný pracovníkem úřadu (např. obecního úřadu obce s rozšířenou působností), avšak na tohoto by byly kladeny nároky výše uvedené a tedy mimo běžný standard pracovníků těchto úřadů. Mezi výhody tohoto systému lze počítat fakt, že na úřadě obce s rozšířenou působností by místo jednoho pracovníka státní správy lesů pracovalo na úseku lesů více pracovníků. Znamenalo by to větší zastupitelnost a zejména větší spojení pracovníků státní správy s praxí v terénu. Vytvoření tohoto systému, který by byl schopen vytvořit podmínky pro zvládnutí specifík činnosti OLH není nereálné. Negativní by byl dopad na státní rozpočet a destabilizaci personální situace, byť dočasně, u LČR, s.p.

Pro výkon OLH u LČR, s.p. hovoří nejen zmíněná zastupitelnost mezi pracovníky, ale také nemožnost SSL účinně kontrolovat činnost OLH v terénu. SSL má kapacitní a někdy i odborný problém kontrolovat činnost OLH (kterou platí stát). Zejména zda určitá činnost OLH, respektive doporučení sdělená OLH vlastníky, skutečně odpovídají skutečným aktuálním potřebám v terénu. Stává se tak, že v minulosti nezdělaná se objevující nečinnost OLH je sice nahrazena činností, která však v praxi zcela neodpovídá tomu, co je třeba ve skutečnosti v terénu provést.

Samotný detail nově definovaných povinností OLH je na širokou diskusi a v tuto chvíli není časový prostor se tímto zabývat. Při diskusi na toto téma je dobře vyjít z materiálů již zpracovaných. Avšak současné postavení OLH a především alternativa určení fyzické osoby je z hlediska systémového nevhodná a například pro rakouské kolegy naprosto nepochopitelná.

Spíše bych chtěl předložit několik myšlenek, které se k předloženému váží.

Jednou z nich může být např., jakým způsobem napomoci nelehké situaci ve státní správě lesů především na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností. Ukazuje se, že významnou pomocí by bylo navýšení pomoci Ústavem pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, poskytnutí dat katastru nemovitostí v potřebném stavu a tomu odpovídající software. Velice by státní správě pomohla také možnost, aby ÚHÚL mohl zpracovávat LHO, zejména se jedná o úpravy, které jsou vynuceny dělením majetku, nebo opravy LHO, kde z hlediska úrovně smluvních podkladů nelze chybu již vymáhat (např. jako vadu díla).

Praktické zkušenosti z činnosti vlastníků lesů a především z činnosti SSL a OLH v terénu v našem kraji, nejlépe z míst, kde probíhá gradace kůrovců, nám ukazují na naléhavou nutnost změny zákona. Tato nutnost ještě umocňuje skutečnost, že SSL je nedostatečně personálně a odborně obsazená. Počítaje v to i nedostatečné materiálně technické zabezpečení práce těchto pracovníků. Zejména by se mělo jednat o úpravy nedostatků v oblasti úpravy problematiky OLH, stavu rozříštěnosti úředníků (úrovně SSL, vrchního státní dozoru a ČIŽP), neexistence reálné lesní hospodářské evidence a absence ustanovení zabývající se slučováním vlastníků lesů.

Za určitých podmínek bych byl klidně ochoten slevit i v oblasti omezující těžbu vlastníka – ovšem pokud by byla přesná evidence dřeva a výnosů z ní před finančním úřadem. Nakonec přece těžba dřeva souvisí s využíváním obnovitelného zdroje energie – tedy jedné z priorit MŽP, SFŽP i směrnic EU.

Tímto předkládám výše uvedené jako několik námětů do diskuse, která je skutečně třeba a měla by začít co nejdříve. Nerad bych se dožil hektického vyjednávání různých subjektů a nátlakových skupin o přelomových paragrafech nového lesního zákona několik týdnů před jeho projednáním ve výborech nebo před schůzí PČR.

Autor:

Petr B u r e š

odbor lesního a vodního hospodářství a zemědělství

Krajský úřad kraje Vysočina, Žižkova 57, 587 33 Jihlava